۸نچی صان — ۱۰نچی آپریل ۱۹۱۳نچی یل.

آڭ

مندرجه‌سی: عبدالله توقایف ئولدی... قایغرشو تیلیگرامما- لری — مرحوم عبدالله توقایفنڭ ایلڭ صوڭ یازغان شعرلری: طالستوی سوزی، بوش وقت، مکتب — مربیه (رومان، دوامی)، ح. رحمی — تولکی (حکایه)، ع. رحیم — «ملیت» نی نیچك تعریف قیلورغه؟ ع. عزیز. — هنر وصناعتده ترقی — هجو صحیفه‌لری.

رسملر: متوفی عبدالله توقایف — قزانده مسلمانلر آراسنده رامانفلر سلاله‌سینڭ یوبیلی کونلری: یونسفلر میدانده دعا، یونسفلر میدانده خاتونلر.

روسیه‌ده تاتار تلنده ایکی آطنه‌ده برچغا طورغان ایلڭ

کیڭ پراگرامالی ادبی، فنی، سیاسی، اجتماعی رسملی

„آڭ“

ژورنالینه ۱۹۱۳نچی یلغه یازلو دفتری آچق.

۱۹۱۳نچی یل غنواردن ۱۹۱۴نچی یل غنوارینه قدر بر یل تکه یازلو حقی اوچ (۳) صوم.

۱۹۱۳نچی یل آپر یل باشندن ۱۹۱۴نچی یل غنوارینه قدر طوقز غه یازلو حقی ۲ صوم ۲۵ تین.

۱۹۱۴نچی یلغه چغاروب یازلو قبول ایتلمی.

مراجعت اوچون آدریس: **Казань, Контора журнала „АНГЪ.“**

НАУЧНЫЙ АРХИВ
ИНСТИТУТА ЯЗЫКА
ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ
КАЗАНСКОГО ФИЛИАЛА АН СССР
Фонд 130
Опись
Дело 7

„آڭ“ ژورنالی‌نڭ حاضرگه قدر اوشبو صانلری چقدی:

۱نچی صان — مندرجه‌سی: «آڭ» (شعر)، ع. توقایف — اوگتله‌رگه کیلدی... (حکایه)، طاشمحمد — آی صلو (ئه‌کیه‌ت)، حنفی — بلغارقزی ایله تورك افیتسه‌ری آراسنده رومان (بولغان واقعه)، گ الیاس — شرق یوقلی... (رسمگه دائر)، ف. امیرخان — «قواعد ادبیه» هم «تاتار ادبیاتینڭ بارشی» (تنقید)، ن. خلفین — قیوم ناصری خطلری، ش. آلکین — احوال سیاسیه. رسملر: قویاشلی قش کونی — سویه‌می، یوقمی؟ — شرق یوقیسی.

۲نچی صان — مندرجه‌سی: شهاب حضرت (شعر)، ع. توقایف — یوقو آلدندن (شعر)، ع. توقایف — برخرابه‌ده... (حکایه). ف. امیرخان — اچ پوشقانده (حکایه). ع. رحیم — چه‌چه‌ك ایسلری (علم نباتاتدن)، آ. آقلوق — اورنبورغ گوبیرناسی مسلمانلری (اجتماعی هم اقتصادی مسئله)، ب. شرف. احوال سیاسیه. جیینتق. رسملر: یوقو آلدندن — یار چیتنده — سویکلی جاریه.

۳نچی صان — مندرجه‌سی: خسته حالی (شعر)، ع. توقایف — مُرَبِّیَه (رومان)، ح. رحمی — نصیحت (شعر)، دردمند — آلیسا (حکایه)، آ. ا. کوپرین — سعادت (نثر)، حنفی — ته‌مه‌کی طارتو طوغریسنده (فنی مقاله)، دوقتور ۋیدیمان — ملی قزلر گیمنازیاسی مناسبتیله، ف. امیرخان — دنیا طارایا — جیینتق. رسملر: آغم صو بویونچه — مینم بختم! — دنیاده طورو چیتن!

٤نچی صان — مندرجه‌سی: داهیگه (شعر)، — طالستوی سوزی (شعر)، ع. توقایف. — دنیاغه کیلدم! (نثر)، — ملتم (نثر)، م. حنفی — مربیه (رومان، دوامی)، ح. رحمی — یازئه‌کیه‌تلری (ئه‌کیه‌ت)، ع. رحیم — اسیق کول (سیاحت خاطره‌لرندن)، علی. رفیقی — آخر زمان پیغمبری طوغدی (مولود مناسبتیله)، ع. عزیز — بالالرغه به‌یره‌م (مولود مناسبتیله)، ف. امیرخان — رامانفلر یوبیلییی وقزان تاتارلری (عمومی مجلسده‌گی تأثرات)، آڭچی. رسملر: اونوتلغان کویلر — فاس شاهزاده‌سینڭ به‌یره‌می — آنا بختی.

۵نچی صان — مندرجه‌سی: اوچیوز یللق تخت به‌یره‌می — رامانف سلاله‌سینڭ تاریخچه‌سی وبرنچی پادشاه میخایل فیدوروۋیچ رامانف، ع. کرم. — رامانفلرنڭ تختکه اوطرولری هم تاتارلر، ع. عزیز — ناحق جزالانوچی میخایل نیگتیچ رامانف (حکایه، روسچه‌دن ترجمه)، ع. آورغازی — صوصانین‌نڭ فداکارلغی (خلق ئه‌کیه‌تی. روسچه‌دن مقتبس). ع. آلپارف. رسملر: میخایل فیدوروۋیچ رامانف — میخایل فیدوروۋیچ رامانف‌نڭ تختکه صایلانوی — کاستروما شهرنده میخایل فیدوروۋیچ رامانف‌نڭ سرایی — بوریس گودونوف — شوکتلو پادشاهمز نیکولای آلیکساندروۋیچ حضرتلری.

٦نچی صان — مندرجه‌سی: شهرت (شعر)، ع. توقایف — سعادت طورسنده (نثر. تتمه‌یردن ترجمه)، م. حنفی — مربیه (رومان، دوامی) حسین رحمی — جمعه کون (حکایه)، ع. سلمان — ادبیات اصوللری وآنڭ ایشلری (تنقید). — رامانف سلاله‌سینڭ تاریخچه‌سی (آقتغی)، ع. کرم — گیمنازیه‌می، پریبوتمی؟ هادی آطلاسف — احوال سیاسیه — باشقا غزیته، ژورنال وکتابلر — رسملر: قزق حکایه — خیرلی کیچ! ناپالیون بوناپارت قاهره‌ده قل بازارنده.

۷نچی صان — مندرجه‌سی: تفسیرمی، ترجمه‌می؟ (شعر)، طالستوی سوزی (شعر)، ع. توقایف — نگتدن... (نثر)، م. حنفی — مربیه (رومان، دوامی)، حسین رحمی — اونوتلغان اوبو (حکایه)، آ. ا. کوپرین — ادبیات اصوللری وآنڭ ایشلری (تنقید، آقیغی)، ن. خلفین — بالقان وحشتلری، ش. آلکن — جیینتق. رسملر: قریمده نون — حرم سراینده فاجعه — وجدان عذابی.

«آڭ» ژورنالی‌نڭ بو چققان صانلری هربری ۱۵ تینلك پوچته مارکه‌سی برابرینه یه‌رله.

مراجعت اوچون آدریس:

Казань, Контора журнала «АНГЪ»

آڭ

اداره خانه‌سی
قزانده، یڤانگیلیستڤاسکی اورامده.

یبه‌رلگان یازمه‌لرنی ایه‌لری «گانارارلی»، «گانارارسز» دیب بیلگوله‌ب یبه‌رسونلر. گانارارلری بیلگوله‌نمه‌گان ماتیریاللر حقسز حساب ایتلوب، یاراقلیلری «آڭ» ده‌باصلورلر، یاراقسزلری مارکه‌لری بولسه کیری یبه‌رلور، مارکه‌سزلری طاشلانورلر. یازمه‌لر قارا ایله وامضالر تفصیلا یازلورغه‌تییش. امضاسز یازمه‌لر درج ایتلمه‌س. یازمه‌لرنڭ املا واسلوبلرینی توزه‌تورگه اداره اختیارلیدر.

یازلو حقی
ژورنالنی ایلتوب طابشرو ایله:
بر یلغه . . . ۳ صوم — تین.
یارطی یلغه . . ۱ « ۷۵ «
اوچ آیغه . . ۱ « — «
آدریس آلماشدرواوچون ۳۵ «
چیت مملکت اوچون:
بر یلغه . . . . . ۵ صوم.
یارطی یلغه . . . . ۳ صوم.
مراجعت اوچون آدریس:
КАЗАНЬ,
Контора журнала „Ангъ“:

۸ نچی صان. چقدی ۱۰ نچی آپریل ۱۹۱۳ نچی یل. ۱ نچی یل.

НАУЧНЫЙ АРХИВ
ИНСТИТУТА ЯЗЫКА
ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ
КАЗАНСКОГО ФИЛИАЛА АН СССР
Фонд 130
Опись
Ед. хр. 7

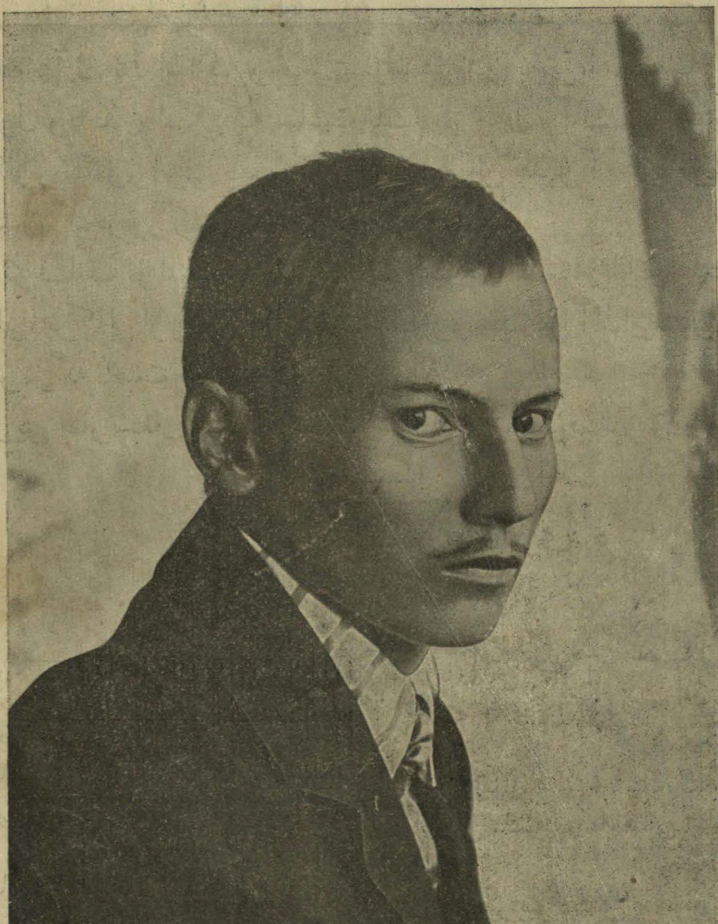

متوفی عبدالله توقایف.
بو رسم ۱۹۱۲ نچی یل، ۲۶ نچی ایبولده آلندی. حقوقی «آڭ» ژورنالینکدر.

عبدالله توقایف ئولدی...

۲نچی آپریل سهشنبه کون کیچ ۸¼ ساعتده شاعر عبدالله افندی توقایف قزانده کله‌چکین شفاخانه‌سنده وفات ایتدی.

«آڭ» اوزینڭ اوقوچیلرینی زور ملی ضیاع بله‌ن تعزیه‌ایته‌رگه سوز طابودن عاجز. توقایفنڭ وفاتی بله‌ن شمال تورك ادبیاتی اوزینڭ ایڭ سویلوب اوقولا طورغان شاعرندن محروم قالدی. ادبیاتمزنڭ طالانتلرغه ایڭ محتاج زمانده استعداد فوق‌العاده‌سی آچلوب، کمالینه ایرشوب یتمه‌سدن زور بر ملی طالانتڭ جویالووینی بتون ملت زور حسرت بله‌ن گنه قارشی آلا آلادر.

ملتنڭ بو ادبی ضیاعسی «آڭ» اوچون خصوصی صوره‌تده بر ضیاعدر: عبدالله توقایف «آڭ»نڭ اسم بیروچیسی، مؤسسلرندن برسی، هم آنڭ دائمی محررلرندن برسی‌ایدی. اول وفاتندن ایکی گنه ساعت ئلك، بو صان «آڭ»نی آقتق مرتبه بیزه‌گان شعرلرینڭ کارریکتوراسینی صوراب یاتدی؛ لکن تقدیر آثار بوشعرلرینی مطبوع حالده کوزندن کیچرورگه مهلت بیرمه‌دی...

عبدالله توقایف ئولدی، لکن آنڭ اسمی، آنڭ شعرلری ملت یوره‌گنده تیز ئولمه‌س. آنلر، برکه‌لی اورلقلر شیکللی، ملت روحنده ملی آڭ اوسدرورلر، خلقمزغه، تلمزگه، عادتلرمزگه محبت طودروب طورورلر.

یر یوزینی طارسنغان بلند روحڭ خدانڭ بلند عالمنده بولسون عزیز شاعر!

قایغرشو تیلیگراممالری.

«آڭ» ژورنالی اداره سینه.

آسترخان — شاعر توقای‌جان‌نڭ ئولوودن کیلگان قایغومنی تل بله‌ن ئه‌یتوب بتره آلمیم. فقط بوکون‌صوونغان‌داهی‌ماڭلاینی‌اوبوبله‌ن‌اکتفاقیلام. خوش قیمتلی شاعر، عفو ایت، سین بزنڭ ترکلکنڭ قربانی. روحڭ طنچ بولسون توقای‌جان.
سعید رمییف.

آسترخان — شاعرمز عبد الله توقایفنڭ وقتسز ئولووینی ایشتوب، الوغ قایغوغه توشدك.
«ایدل.»

استانبول — توقایفنڭ وفاتندن متأثرمز. جمله‌یی تعزیت‌ایته‌مز.
«تورك یوردی»

استانبول — سویکلی شاعرمز توقایفنڭ وقتسز وفاتی خبری‌بزنی‌صوڭ درجه‌ده‌مأیوس‌ایتدی.
گلثوم، رقیه، مریم، کبیر.

استانبول — بیوك‌ملتچیمز توقایفنڭ وفاتندن طولایی ملتمزنی، عائله‌سینی بیان تعزیت ایته‌مز.
«روسیه‌لی طلبه جمعیتی»

چیرپودیتس — (تیمر یولدن) الوغ شاعرمز توقایفنڭ وفاتی سببلی تیره‌ن قایغوغه توشکانم حالده کوب حسرتلر کورگان خلقنی صاف کوڭلم بله‌ن تعزیه قیلام.
عیاض.

مرحوم عبدالله توقایفنڭ ایلك صوڭ یازغان شعرلری:

طالستوی سوزلری.

هیـچ وقت بولمی پشیمان، ساده طوردم، دیب کشی،
قان جلی کوب چاقده «فوق العاده» طوردم دیب کشی.

جان طنچلاندی دیمه، بولغانغه مالده آرتغلڭ،
آرتق اول آلغانغه نا معلوم غریبلر آقطغن.

استهمیمسڭ بوی بوگهرگه؟ ایرنهسڭ اشلهرگه اش؟
یا، تلهن سین، یا فقیر قرداشنی کوچلهرگه کرش!

تهملی بولغانغه عجبلهنمه بو بایلر آشلری،
کوب وقت بورچی، طوزی مسکین، گدایلر یاشلری.

بوش وقت.

بزگه یات، چیت تلدهگی ایزگی فکرنی ترجمه،
بیش وقتده، بیش نماز کوك کردی ایندی فرضمه.
بو «طالستوی سوزلر» ندهخاصلادم بوش وقتمه
کوب وقت موڭلی کوڭلنڭ صاف، آیاز، خوش وقتنه.
ئهیتمهگز: «اول ایسکی سوز، «عین العلم»ده کوب ایدی.»
ئهیتسهگز سزدن صوریم مین: «بزده نرسه یوق ایدی؟!»

مـکتب.

مقال باردر: «اورص بایسه صالا آولندهدهو چیرکهو،
تاتار بایسه خاتون آصری، بولا خاتونی اوچهو، دورتهو.
گوزل تفسیر قیلنسه بو مقالدن اوشبو در مطلب:
اورص بایسهصالا چیرکهو، ولـکن اوّلی مـکتب.

ع. توقایف.

۲۸ مارت ۱۹۱۳ سنه. شفاخانه.

مُربّیه [*]

رومان.

محرری: حسین رحمی. || مترجمی: ع. آورغازی.

ئه بونده آنژەلنك سحرلی کوزلری بیچاره یکتنك بتون صبر وچدامینی قالدرمی، بو آڭار نیندی آورو قورقنچ اشکه بولسەده باطرلق ایتەرگه کوچلی ایدی. اول آنژەلگه قاووشو اوچون تورلی تورلی صلتاولر وحیلەلر ازلەب قارادی. آنژەل بلەن سویشو ئلله، نیندی قالون چبقلرنك ده آچیسینی اونوتدرورلق ایکانینی سیزدی. اول ایندی اوزینك بالالر بلەن برگه مربیەدن سبق اوقی آلماباچغینی، آتاسینك بوڭار رخصت بیرمەیەچکینی آچق بلدی. گرچه اوزی مدرسەگه باروب یورسەده، مربیه بلەن قاووشور اوچون ایکنچی تورلی حیله طابارغه، آطنەده بر کیچ بولسەده آنك بلەن قاوشقالارغه چاره ازلی باشلادی.

اول قزنی ایك نق سوبو بلەن سویه، اما تگینك بونی نیچك سویگانی معلوم توگل.

عشق اوطی ئلك عاشق بولوچیغه، آندن آری معشوقغه توشه، دیلر. مونه بو سوزنی شمعی‌ده بلە، اول بونی اویلاب بر آز یووانا ایدی. اول، مین آنی سویگانمنی اوزینه سویلەسەم، احتمال اول‌ده مرحمت ایتوب مینی سویه باشلار، دیب اویلی، شوندی خياللر بلەن کوندن کون اوزینك امیدینی آرتدرغاندن آرتدراغنه بارا ایدی. اول، بیچاره، آنژەلنك اوزینه آلای سوزوب — سوزوب قاراوی نیدن ایکانینی بلمی، آنك آلای قاراوی بونی اوزینه اسیر ایتو اوچون ایکانینی آڭلامی، اوزینك آڭار بو حدلی جلب ایتاووی‌ده آنك حیلەسی سببلی بولغانینی سیزمی ایدی.

شمعی بتون تیره یاننی کوزگه آلوب، مربیه بلەن قاوشورلق بر صورەتده آڭار محبت اعلان ایتەرگه گنه اویلی ایدی: آش آلدندن طورغان چاقده قولینی قصسەم؟.. باقچەده یورگانده ایتەگینی اوبسەم؟ دیگان کبی اویلار بلەن باشینی واتا ایدی. اوزینك درسلرینی یاخشیلاب آڭلامی طورغان شمعی، بو طوریده بیك اوزاق آبدراب طورمادی: کتابنك باشنده سویلەدکمزچه، اول سڭلیسی نزاهت آرقلی آنك اوقوغان درسلری آراسینه بر «برادرم‌ده سزنی سویه» دیگان سوز قوشوب، مربیەگه اوزینك یورەگندەگینی آڭلاتورغه بر حیله طابدی.

حیله‌کار خاتون اول کونی طعام وقتنده شمعیگه آچولانوب قاراغان بولدی. اول آنی شلتەلەگان صماق ایتوب، لکن سحرلی کوزلری بلەن قاری ایدی. شمعی اوزینك معشوقەسینك آچولانووینه سبب بولغانغه آبدراب، یه قزارینه، کوگەره؛ مربیەگه اویالوبقنه:

— عفو ایتکز، اگر بو اشم‌بر ناچارلق بولسه، مینده عیب، باشقەچه یول طابا آلمادم شول، نی حال ایتیم صوڭ — دیگان کبی قاری ایدی. شولای بولسەده آنلرنك بو کونگی کوز بلەنگنه قاراشوب سویلەشولری آرالرندەغی مناسبتنك آرتووینەغنه سبب ایدی. اما شمعی اول چاقلی سرلرگه توشنه آلمی، اول تیك مربیەنی آچولاندردم بوغای، دیب گنه خفالانا ایدی. اول بیچارەنك بو کون کوزینه یوقو کرمەدی. ایکنچی کونی درسکه کیتدی. ئلکدن اوك آڭلامی اوقی طورغان درسلرینی بو آطنەده بتونلەی بلمەدی، چونکه کونی بویی ذهنی تگی مادمازیلنك صورەتی بلەن چوالا، کیچ بلەن‌ده اویاولی یوقیلی حالده تیك آنیغنه کوز آلدنده کوره ایدی.

آنك ایکنچی آطنەده یورطقه قایتقان چاغنده یوزینه دقت بلەن قاراغان کشی، البته، آنك بر آز اوزگەرگانینی، یابقغانینی بیك تیز سیزەرلك ایدی. لکن آنژەلدن باشقه بر کشی‌ده آنك بو حالینه دقت ایتمەدی. تیك اولغنه اوزینك بو موفقیتینی، شمعینك اوزی اوچون حسرتلەنگانینی سیزوب شادلاندی.

شمعی قایتقاچده آتاسی یانینه کیلدی. آنده آنك امتحانی بولا ایدی. اول برنچی سؤالغوق سکوت بلەن جواب بیردی، ایکنچی سؤالده بتونلەی قیولوب توشدی. اوچنچی‌سنده ایسه، آنی صوقدرورغه یابشدیلر. چبقنك آچیسی آنك بو آطنەدەغی حسرتینك طوزی بوروچی اورنینه طوردی. شولای‌ده بو کیچنی آنژەلنك آڭار التفات ایتوب کولوب بر قاراوی، آنك کورگان همه آچیلرینی اونوتدردی.

آشدن صوڭ آنلر مربیه بلەن باقچەده اوچراشدیلر. اوز آرا آندن بوندن سویلەشه باشلادیلر. شمعی طوتلغوب طوتلغوب جواب بیروب مربیەنی یاخشوق کیفلەندردی. آخرده سوز تگی «سویو» فعلینك صرف ایتلووینه کوچدی... آنژەل مخصوص طاووش بلەن کولوب:

[*] باشی ۳، ٤، ٦، ۷ نچی صانلرده.

— عيب توگل شمعی افندی . . . نگی بالاغه آندی سوزنی سین ئەيتورگه قوشدڠمی؟ — دیدی.

— . . . . . .

— نیگه جواب بیرمیسڭ؟

— قورقام شول، مادمازل. . .

— آیهای، سین طاغی، مین کشی آشامیم . . . میندن قورقورغه، مین آیو توگل . . . نیگه قورقاسڭ؟

— مین سزدن آلای دیب قورقمیم . . . مین تیك سزنڭ کیفڠزنی بیەرورمن دیب گنه قورقام.

— قورقغان بولسەڭ، سڠلڠگه آندی سوز اویرەتمەگان بولور ایدڭ.

— نیشلیم صوڭ، مادمازل؟ اختیارم قالمادی.. مینم نیچه آطنەدن بیرلی‌نی حالده یورگانمنی بلەسزمی صوڭ؟

— ئەيتسەنه، سزگه نی بولدی؟ . . .

شمعی آنڭ بو التفاتینی بیك زورغه صانادی. شادلقدن آنڭ یورەگی اورننده طورمیچه سیکره باشلادی. اول طن آلا آلمیچه طغلورلق بر حالگه کیلدی. اول آنژەلگه اوزینڭ یورەگنده بولغان همه آچیلرینی چغاروب توگەرگه اویلی ایدی، لکن بر سوز ئەيتورگەده تلی بارمادی. بر ایکی مرتبه آوز آچوب سویلەرگه ایتسەده، طوتلغوب طوقتادی. آخرده اول مربیەنڭ آیاغینه یغلوب جلاودن باشقه بر اش‌ده قیلا آلمادی . . .

مربیه آنڭ قولباشندن طوتوب کوتەردی‌ده،

— یتەر . . . یتەر . . .

دیب، آنڭ کوزیاشی بلەن چلانغان بیتندن شهوانی حس بلەن یومشاقغنه طوتوب آلدی‌ده، تیزگنه اول یبردن چیتکه طایدی. بو طوتو آنڭ کوز یاشلرینه جواب، آنڭ امید ایشکینی کیڭ ایتوب آچقان بر التفات ایدی. شمعی نی چاقلی باشسز بولسەده بونی‌غنه آڭلاماسلق توگل ایدی.

اول دیڠزگه قاراب باقچەده بر آز اوطوروب طوردی محبتینه قارشی آچلغان بو سعادت، آنڭ یاش یورەگینی سلکتکان بو امید تأثیری بلەن اول دیڠز اوستنده‌گی طولقنلر شیکللی حرکتلەنه، قالتری ایدی.

دیمك، نیچه آطنەدن بیرلی اوزی عاشق بولوب یورگان ذات‌ده بونی سویه ایکان . . . اول‌ده بونی یاراتوب یوری ایکان . . . سویمەگان بولسه صوڭ اول آنڭ یاڭاغینی طوتوب کیتەر ایدیمی؟ اول بیت نیچك بولسەده خاتون کشی. اول اوزینه عاشق بولغانمنی جلاب بولسەده بلدرگاچ، اوزینڭ میڭا محبتینی شوندن باشقه یول بلەن نیچك آڭلاتسون؟ مین ایر کشی . . .

اشنڭ قالغان یاغینی تمام ایتو میڭا تیه . . . صوڭ نیچك اش باشلارغه ایندی؟ نیچك ئەيلەندرورگه؟ . . .

شمعی ایکی ساعت بوینه شونی اویلادی. آلای‌ده اویلاب قارادی، بولای‌ده اویلاب قارادی — بولمادی، چونکه اویلاغان پلاننی وجودگه چغارورلق وقت برده یوق ایدی. آلده تیك ایرتەگەگی جمعه بار. آندن صوڭ کیچ بلەن اول مدرسەگه باراچق. اشنی شول کوینچه قالدرغانده طاغی یارامی. چونکه اول طاغی آطنه بوینه کوزلرینه یوقی کرمیچه عذابلانوب اوتکەرەچك . . . یوقلاماو طاغنده بر حال . . . درس اوقی آلماو. آندن آری آتاسینڭ صوغدرووی. . . . .

نهایت اول، نی‌بولسه، اول بولسون دیب اشنی ایرتەگه قالدرمیچه بو کون تمام ایتو خیرلی بولور دیب قرار ایتدی . . . شولوق کیچنی هر کم یوقلاب، طاووش طن باصلغاچ، مربیەنڭ بولمەسینه باروب ایشگینی قاقسه نی بولور ایکان؟ ایشکنی آچوب اوزینی قبول ایتەرمی؟ ئلله یوقمی؟ شولای اویلی طورغاچ اول ئلله نیشلەب اسیلی صووقلی بولوب کیتدی. چونکه آنڭ تلەگینه ایرشووی شول قدر یاقن بولووی بر یاقدن آنی شادلاندرا، بر یاقدن بیك قورقندرا ایدی.

شولای اویلی طورغاچ یاخشوق وقت اوتوب کیتدی. اول نیشلەرگه بلمیچه یورطته کروب بولمەسینه چومدی.

داچاده مربیه آنژەلگه بیرلگان بولمه باقچەغه قاراب طورا ایدی. دهری افندی یورط اچندەگی بوتەن کشیلرگه نی حدلی قایلق ایتسەده، مربیەگه بیك آرتق احترام ایتوب، آنڭ بولمەسینی تمام قوبشی خاتونلرغه اوخشارلق بر صورەتده زینتلەگان وترتیبلەگان ایدی.

بولمەنڭ دیواری غایت گوزەل، فرانسوزلرغه مخصوص کوکلی، چەچەکلی کاغد بلەن یابشدرلغان. قیمتلی‌ایکی اوچ گل اوستەلی، تەرەزەلرده جبلر بلەن گنه کوتەرله توشورله طورغان قالون پەردەلر؛ بر کەنەفی؛ ایکی کریصلا؛ چیکلەوك آغاچدن یاصالغان بر زور اوستەل، چبلدقلی بیك یاخشی بر کراۋات، بر کوزگیلی اشکاف؛ بر گاردیروب مربیەنڭ بولمەسنی گوزەل کورسەته ایدی. تیك کراۋات یانینه، یاۋروپا عادتنچه واق تویەك چناباق، صاووت صابا، اوینچقلر تزەر اوچون، کچکنه اشکاف اورنینه زوب زور بر اشکاف قویلووی‌غنه آزراق بولمەنڭ یەمینی بیەره ایدی.

دهری افندینڭ مربیه بولمەسینی آرتق زینتلەتووی یورط اچندەگی کشیلرنڭ تورلی‌شاوشو، تل‌تشلرینه سبب

بولغان؛ آندی واق تویەك مسئلەلردە باشلاب یوروچی، البتە، خدمتچی خاتون آدا بولا، اول قاشلرینی توشروب آوزینی جایوب:

— خواجەنك نیتی مربیەنی استفراش ایتو بولورغە کیرەك... دیب اوچراغان بر کشیگە سویلەودن طیلا آلمی ایدی.

بو بولمەدە مربیەنك اوزنرسەلری کوزگیلی اشکافدەغی واق‌تویەك زینت اسبابلری، پوچماقدەغی توگەرەك اوستەل اوستندە عیسی [عم] نك صلیب حالندەگی هیکلی.. . بیش آلتی کتاب دە، آندن آری بر نیچە قات کیملرگنە ایدی.

اول کیچنی مربیە بیك آروب بولمەسینە کردی. چونکە اوزینك اوینارغە تلەگان کامیدیاسینك برنچی پردەسی آچلورغە وقت یتوب کیلە ایدی.

آل توسدە آباژورلی بیوك لامپەنی آلوب یاندردیدە کراوات‌نك یاندەغی اوستەل اوستینە قویدی. کوزگی قارشیسینە باروب، اوستندەگی کیملرینی چیشنە باشلادی. همە کیملرینی صالوب بتروب اوستینە آق، کیچەلك کولمەگینی کیدی. بو کولمەك‌نك یاقاسی بولمیچە آنك کوکرەکلرینە قدر آچق کورنوب طورا ایدی. بو کولمك آنك سیمز تەنینە خیالی، ماتور، لطیف بر گوزەللك بیرە، اول‌آنی آق کوبك اچندە یوزگان صو فرشتەلری، شفق بولوطلرینە چورنالغان خیالی پەریلر کبی کورسەتە؛ درستینی ئەیتکاندە آنك بالانغاچ تەنندە طابلا آلماغان آرتقلقلرنی، ماتورلقلرنی شول کولمەك طوترا ایدی.

مربیە کوزگیگەقاراب،اوزینك صورەتینی کوروب عاشق بولغان پەری قزی کبی، بیك اوزاق تکملەب قاراب لذتلەندی. قولباشدن بیلینە توشوب طورغان قوڭغرت صاچلری آراسندن باشینی بر ایکی قابات چایقادی. آنك گوزەل یوزی،مناسبتسز سیمز گەودەسینە قارشی نفرت ایتکان کبی کورنە ایدی. آنك ایدەشلری پاریژدە ئللە نیندی زینت ولذتلر اچندە یوزەلر، ئە اول چیت بر یردە عمرندەدە باشینە کروب چقماغان بر ئللە نیندی اش، مربیەلك بلەن دهری افندینك قول آستندە یارتی محبوس حالدە یاشی. خواجە اوزینك قابلغی، اوصاللغی سیلی — مربیەنی آلغان چاقدەدە آنك اورامغە، بازارغە فلانگە جیش جیش چغوب یورمەوینی شرط ایتکان ایدی. تورلی تورلی ناچار اورنلردە هر کیچ بر ایر بلەن قونارغە اویرەنگان بر خاتونغە بو حال البتە بر تورلی اسیرلك، زنداندە یاشاو ایدی. بیك کوبدنکوره آلماو سیبلی آگار شمعی، صدری افندیلر بیك لذتلی کورنە باشلاغان، حتی عمجە بك بلەن آشچی ایردە آثار یەملی، ماتور کورنە باشلاغان ایدی.

اول بو کون باقچەدەغی شمعی بلەن‌بولغان اشلرنی خاطرلەب، آنك بو کیچ اوز بولمەسینە حالینی بلورگە کیلووینی بیك نق امید ایتە ایدی. اول شولای اویلانا اویلانا بیك اوزاق کوزگیدن اوزینك صورەتینی قاراب طوردی. آنك خاتونلق طویغی‌سی تمام قایناشا باشلادی. حتی کوزلرندن بر نیچە طامچی یاش‌دە آغوب توشدی.

کوزگی یاندن کیتوب، پوچماقدەغی اوستەل یانینە کیلدی. آندەغی صنمغە قاراب جلاغان یرندن کولەرگە طوتوندی. چونکە اول آندەغی صنمنی دهری افندیگە اوزینی دینلی بر خاتون ایتوب کورسەتو اوچون ریالانوب‌غنە قویغان، اول شونی اویلاب کولە ایدی. اوستەل اوستندە فرانسوزچە بر انجیل، آندن باشقە بر ایکی دینی کتابلر یاتا ایدی. .. اول آنلرنی بردە اوقومی، تیك کورسەتش یاصار اوچون‌گنە آندە طوتا ایدی. اوزینك یاراتوب اوقی طورغان رومانلرینی، ئللە نیندی ناچار کتابلرینی اول کشی کورە آلماسلق یرگە یاشروب صاقلی ایدی. مونە بو کیچنی اول شوندی کتابلر آراسندن «جانلی کارتینالر» اسملی برسینی آلوب، بولمەنك ایشگینی بر آزغنە آچق قالدروب، کتابی بلەن برگە کراواتینە یاتدی‌دەاوقیغە باتدی.

عجبا بو کیچنی ئللەشمعی اویالوب کیلمی‌قالورمیکان؟ اول آنك کیلمی قالو احتمالینی اویلاب، صبرسزلغندن نیشلەرگە بلمیچە کراواتندە ئلی بر یاقغە، ئلی بر یاقغە ئەیلەنە ایدی. آخردن اول شول قدر صبرسزلق ایتە باشلادی، کە حتی قولندەغی کتابنك بر سوزینی‌دە آڭلی آلماسلق بر حالگە کیلدی... اول آرادە... ایبو نەق شول آرادە آقرنغنەایشك شغرداغان طاووش ایشتلدی. مربیە کوز قویروغی‌بلەن گنە قارادی‌دە، شمعی‌نك کیچکی آق کولمەکدن کوینچەگنە اوزینك بولمەسینە کروب کیلگانینی کوردی. لکن اول ایشکنك شغرداغانینی‌دە ایشتمەگانگە، شمعی‌نك کرگانینی‌دە کورمەگانگە صالشوب، ممکن قدر اوزینك قالترانووینی صاقلارغە، بیك طنچ کورنورگە طرشوب کتابدن کوزینی آلمی طورا ایدی.

آل آباژورلی لامپادن‌کیلگان یاقتی، جای‌کونی قویاش بایوغان چاقدە بتون عالمگە قزغلت، آل بر نور چاچکان کبی بولوب کورنە. شول یاقتی مربیەنك چیلدیغی اچینە کروب، آنك طولقنلانوب طورغان

صاچلرینی، قالقو کوکره‌گینی، بوتون یاتاغینی ئلله نیندی خیالی، سری، عجب ماتور بر صفتقه کرته، قاراغان بر کشینی اوزینه اسیر ایته‌رلك ایتوب کورسه‌ته ایدی. بیچاره شمعی بولمه‌گه بر آدوم آطلاو بله‌ن شول یاقیلق، شول ماتورلق وخیالی‌لقنڭ سحرینه‌طوتولوب، یاشین صوقغان کشی شیکللی بولوب اورنده قاتدی‌ده قالدی. . . .

آنژه‌ل مطالعه‌گه چومغان، بیك آرغان بولوب کورنسه‌ده، کوز اوچی بله‌ن شمعی‌نڭ هر بر قیملداوینی تیکشروب طورا ایدی. اول اوزی‌ده عاشقی‌نڭ شول گوزه‌ل کورنشکه قاراب نغراق سحرله‌نووینی تلی، شونڭ اوچون همان کوزینی کتابدن آیرمی، شمعی‌ده آڭار قاراب قاتوب طورا ایدی.

بو حال بیش -- اون مینوتقه قدر صوزلدی. . . شمعی کینه‌تکنه ایلیکتریك صوقغان شیکللی بولوب، طورغان یرنده قالترانوب قویدی. شوندن صوڭ طاغی بر آیکی آدم آطلاب بولمه‌نڭ نه‌ق اورطه‌سینه چیکلی کیلدی. ایندی حاضر مربیه‌نڭ آنی کورمه‌گانکه صالشووی ممکن توگل ایدی. اول آقرنغنه منده‌ردن باشینی کوته‌روب، گویه بره‌ونڭ ده کیلگانینی کورمه‌گان کشی کبی الك طنچقنه تیره یاقغه قاراندی. آندن آری کوزی شمعی‌نڭ یانوب طورغان کوزلری بله‌ن اوچراشقاچ، جعلی بر آبدراش بله‌ن قولندن کتابینی طاشلاب، ایکی قولی بله‌ن بیتینی قابلادی‌ده:

— مون دیو ‹کسکی ژوڤوا؟ — [آباو خدایم، نی کوره‌م؟] دیب عجبله‌ندی. صوڭره:

— کل فولی! واتان! واتان! — [بو نی اش! کیت بوندن، کیت!] دیب آقرنغنه قچقرغان کبی قیلاندی.

شمعی آنڭ بو سوزلرینی‌گنه آڭلارلق فرانسوزچه بلسه‌ده، اول حاضر فرانسوزچه‌نی توگل، اوزینڭ آنا تلینی‌ده بتونله‌ی اونوتقان ایدی.

اول بو سوزلرنی برده آڭلامی... اول تیك آل توسلی نورغه چومغان، ماتور آق چه‌چه‌کگه چورنالغان عشق چیشمه‌سنده الهی بر موڭ، سحرلی بر موزیکه‌غنه ایشته ایدی. شمعی طاغنده بر ایکی آدوم آلغه‌راق باردی. آنڭ قالترانووندن آیاق اوره باصوب طورورلق‌ده حالی قالماغان ایدی. اول شوندوق کراواتنڭ آیاغی یانینه یغلوب کیتدی.

مربیه، شمعینی بولمه‌دن چغارورغه بولدرا آلماغان کبی جعلی بر کورنش بله‌ن آبدراغان بولوب، منده‌رینه یوز توبه‌ن یاتدی. باشینی ایکی قولی بله‌ن طوتوب، ئلله نیلر سویله‌نه، مغر، مغر کیله باشلادی. ئلله جلی، ئه‌لله کوله؟ بونی، شوندی طولقن‌غه طوتولغان شمعی توگل، عقلی باشنده بولغان کشیلرده آڭلی آلورلق توگل ایدی.

اول یاتقان یرنده نیشله‌رگه بلمیچه مرلدانغان چاقده، شمعی کوزندن یاشینی آغزوب یرگه قابلاندی. . . اول ئلله نیلر سویله‌رگه. . . . ئلله نیندی آڭلاشلمی طورغان اوتنچلر، عفو ایتلمی طورغان عفولر صورارغه طوتوندی.

شول حال مینوت صاین بونلرنڭ هر ایکیسی‌نڭ قوّتینی آلوب، آنلرنڭ آبدراش‌لرینی آرتدرغاندن آرتدراغنه بارا ایدی. آخرده مربیه شمعینی بولمه‌دن نیچك چغارورغه آبدراغان صماق بولوب، آنڭ یوزینه ئلله نیندی سحرلی، جاذبه‌لی کوزلری بله‌ن قاری باشلادی. ایکیسی‌نڭ کوزلری بر برینه اوچراشقاچ، آراده‌غی ایلیکتریك قوه‌سی بله‌ن شمعی‌نڭ کوز آلدی قاراڭغیلاندی. اول دنیانی کوره آلماسلق بر حالگه کیلدی. . . شوندوق اورندن آطلوب طوردی‌ده، کوز آچوب کوز یومغانچه، بولمه‌نڭ ایشگینی یابوب، آچقچی بله‌ن بیکلاب آلدی. . .

IV

مربیه‌نڭ داچاغه کیلووندن بیرلی بیچاره عمجه‌بك هر کیچنی توشنده اوزینڭ بوکریسی‌توزه‌لگانینی کوروب سویونه، اما ایرته بله‌ن یوقوسندن اویانوب، قوللری بله‌ن ته‌نینی صیپاب قاراغاچ، گه‌وده‌سینڭ شول گه‌وده، بوکریسی شول بوکری ایکانینی کورب جلی یازا ایدی.

شولای بولسه‌ده اول بتونله‌ی آنژه‌لنڭ التفاتندن محروم بولورمن دیوبوك اویلامی، اول اوزنچه بیك تیره‌ن تیره‌ن اویلاب اشنی بولدرورغه یوللر طابا ایدی.

اول کوزگی قارشوسینه کیلوب بوکریسینی اشقلاب، اوزینڭ یوزینی‌گنه بیك دقت بله‌ن تیکشروب قاری‌ده قاشلرینی بیك اوشاتا، کوزلرینی‌ده آروغنه سویکملی ایتوب طابا، تیك صوورلغان یاڭاقلری. قالون ایرنلری، بر قارش چاقلی قولاغی طوغروسنده‌غنه بیك آرتق ماتور دیب ئه‌یته آلمی، شولای‌ده آنلرنی‌ده بتونله‌ی یه‌مسز دیب عیبله‌رگه‌ده تلی بارمی ایدی.

اوزینڭ یوزینی تیکشروب قناعتله‌نگاچ، کوزگی آرتلی بوکریسینی قارارغه‌ده باطرلانا، اول اوز اوزینه:

[بتمه‌دی].

قزانده مسلمانلر آراسنده رامانفلر سلالەسی‌نڭ یوبیلی کونی.

یونسفلر میداننده دعاء.

یونسفلر میداننده خاتونلر.

تولكى.

حكايه.

زورغنه روس آولينڭ قارباصوب بترگان اويلرنده، همه‌سنده‌ده ديورلك، اوطلر سونوب بتكان بولسه‌د آولنڭ اوچنده‌راق بر اوينڭ ته‌ره‌زه‌سنده اوط ياقتيسى يلترى ايدى. بو اوى عادى موژيك اويلرندن بر اوى بولوب، اچنده‌ده آرتق ئلله نى بولماينچه، بارى اوسته‌ل بانده سونوب، صوونوب بتكان صاماۋار تيره‌سنده دورت آخوتنيككنه اوطرالر ايدى. ايشك كرگاچده اوى آلدنده استينا بويينه بر نيچه ملطق سويه‌لوب قويلغان، قايسى برسى ايسه اعتبارسز انده‌ئنگه طاشلانغان ايدى. ملطقلر بله‌ن برگه ايده‌نده بوش ياختاشلر [آوتابچقلرى]، كيز ايتكلر، پاطرونتاشلر، چاڭغيلر، طاغى ئلله نيندى واق تويه‌ك نرسه‌لر بوطالوب ياتوب، آوچيلرنڭ بيك آروب قايتقانلرينى بلدروب طورالر ايدى. آنلرنڭ بتون كونگى طابشلرى. ايكى زور، بر كچره‌ك اوچ قويان‌ده شول اوى آلدنده قاداقغه الينوب قويلغانلر ايدى.

اويده دورت آخوتنيكدن باشقه بر كشى يوق، آنلر اوزلرى اوچون مخصوص يلتلغان «آق اوى» ده دورتيسيگنه اوطرالر ايدى. چاى كوبدن اچلوب طويلغان، چايلر توگلوب، والچقلر چاچلوب بتكان اوسته‌ل اوستنده چيناياقلر، استاكانلر، يمورقه قابقلرى، صير قالدقلرى، ايكمه‌ك، كومه‌چ صنقلرى برگه قاتشوب طارالوب ياتالر ايدى. شوندوق اچنده‌گى ئه‌يرى بته يازغان صوورغچلى باشلى بر شيشه بله‌ن، طشينه زور پيچه‌ت يابشدرلغان ايكنچى كچره‌ك شيشه باصوب طورالر ايدى.

اوسته‌ل تيره‌سنده اوطورغان كشيلرنڭ بارى برسيگنه ياشينه كله‌پوش كيگان بولسه‌ده، آنلر دورتيسيده تاتارلر بولوب، يلده‌غى عادتلرنچه روسلرنڭ راژديستۋا بايره‌ملرى آراسنده كامپانيه بولوب شوشى بلشق روس آولينه قويان آۋارغه كيلگانلر ايدى. آرالرنده ايڭ قارت بولغان آخوتنيك، كورشى تاتار آولينڭ موژيكلرندن «خصمت آبزى» ايدى. ايده‌شلرى آڭار شولاى «خصمت آبزى» ديب انده‌شسه‌لرده، قيافتينه قاراغانده آڭار «خصمةباباى» ديورلك ايدى. آنڭ نيچه ياشده ايكانلكينى هيچ بر كشى تعين بلمه‌گانلكى شيكللى، اول اوزى‌ده رەنله‌ب بلمى، صوراغان كشى‌گه:

— قارتايدم ايندى، كم، قارتايدم. آلتمشقه باصوب بارا طورغانمندر ايندى — ديب گنه جواب بيره ايدى. اول اوزى، قارتايدم، ديسه‌ده آنڭ كوڭلى ئلى همه ياشلرنكينه قاراغانده‌ده ياشره‌ك ايدى. آخوتانى اول ياش وقتنده‌غى شيكللوك سويه هم بتون جانى بله‌ن سويه ايدى. آنڭ شيكللى آرمى، طالمى، ايرنمى طورغان آوچى بتون تيره ياقده طابلماس. اوزينڭ آولنده‌ده آنڭ اسمى «قويانچى خصمت» ايدى.

خصمت آبزى «يتيم قارت»ايدى. آنڭ بوش اوينده اوزندن باشقه هيچ بر كشى يوق، آولده ئلله نيندى يراق، چبق اوچينه قرده‌شلرى بولسه‌ده، خصمت آبزى آنلر بله‌ن قاتناشمى ايدى. اول بولاى‌ده آول كشيلرى بله‌ن قاتناشورغه ياراتمى، آولداشلرى‌ده آڭار ئلله نيچك قرنراق قاريلر ايدى. اول آرقاسينه ملطغينى آصوب، آور آوزغنه آطلاب، آول بوينچه بارغانده، قايسى بر آولداشلرى آڭار: «نيحال، خصمت آغاى! قويانغه كيتدڭمى؟» ديب انده‌شوب كيتسه‌لرده، كوب كشى آنى كورمه‌گان توسلى اعتبارسز اوزوب كيته‌لر ايدى.

خصمت آبزى آولنڭ يارلى موژيكلرندن صانالوب آنڭ يورط يرى بر وقتده‌ده بتون بولماينچه هر وقت، طاراو بولا ايدى. آنڭ كوڭلسز، طورمشنده بارى برگنه يوانچى بولوب، اول‌ده آوچيلق ايدى. عادتى هر وقتده كوڭلسز، طونوق قيافتده يورگان خصمت آغاى آخوتا وقتنده بتونله‌ى اوزگه‌ره، ئلله نيچك كيسه‌ك ياشاره، شاد كوڭلليله‌نه ايدى. آنڭ قايغولى يوزينه قاراب آولداشلرى آنى عمرنده بيك كوبنى كورگان، باشندن بيك كوب بختسزلكلر اوتكه‌رگان كشى ديب ايسه‌بله‌ب، قلاقدن قلاقغه‌غنه آنڭ حقنده هيچ آصلى، توبى بولماغان ئه‌كيه‌تلر سويله‌سه‌لرده، شهردن كيلگان ياش آخوتنيكلر آنى بيك شاد كوڭللى، ياش يوره‌كلى قارت ديب بله‌لر وشونڭ اوچون آنى هيچ بر وقت اوزلرينڭ كامپانيه‌لرندن قالدرميلر ايدى. چونكه «خصمت آبزى» بولماسه آخوتانڭ حضورى بولمى، بر چيتى كيتك بولا ايدى. بو آخوتنيكلر كامپانيه‌سينڭ كيلووى خصمت آبزى اوچون‌ده چن چن بر بەيره‌م بولوب، اول آنى آيلر بوينچه كوتوب آلا طورغان ايدى.

بوكون خصمت آبزى‌ده باشقه‌لر شيكللوك آروب، قايتقانغه، پوچماقغه تره‌لوب بر آز بوكره‌يوبره‌ك اوطرا

ایدی. اوستـنده هر وقتدەغیچه قایشلانوب بتـکان
کامزول، باشده آندن‌ده آرتغراق قایشلانوب ایپی
رەوشینه کرگان کەلەپوش، آوزنده عمرلك دوستی
اوزی کوگئوك قارت وایسکی تروبکا ایدی. خِصمت
آبزی بو تروبکاسینه ئلله نیندی بر یاقنلق ومحبت
حس ایته، آنڭ طوریسنده سویلەگاندەده «صاماۋارم»
دیکنه سویلی ایدی. آنڭ عمری بویی قویاش آشا-
غانغه قارالوب بروتزا توسلی بولغان یوزی ایریلی —
واقلی جیرچقلر بلەن قابلانغان، بتون یوزینی توگه-
رەکلەب ئەبلەندوب آلغان آقغه یاقن چال صاقالی آلغه
تابا آزراق کوپروب چغوب، آندن صوڭ ایەك
آستینه تابا بوتورلوب طروبا توسلی بولوب طورا
ایدی. آرغـانلغی ویوقوسی کیلگانلکی یوزنـدن
وتوسسز — صورغلت کوزلرندن آب آچق بلنوب
طورسەده، اول اوطورغان اورندن قوزغالمی، اوز-
ینڭ تروبکاسینی صوورغالاونده دوام ایته ایدی.

شهردن کیلگان اوچ آخوتنیکنڭ آرالرنده اولو-
غراقلری ظریف، اوزون بویلی، چاندر، قاراغه یاقن
قوڭغرت صاقالینی کچـکنه گنه قـالدروب
قرقغان، کوب سویلەشورگه یاراتماوچان بر کشی ایدی.
شهرده آنڭ کسبی کامیسیاغه آلوب کچرەك کچرەك
گنه تیری پارتیەلری صاتو، شولایوق زور تیریچیلر
آراسنده بعضا ماکلرلك قیلودن عبارت ایدی. ظریف
آخوتانی خصمت آبزی‌دن آرتق بولماسه برده کیم
سویمی، لکن بردن شهرده طورووی، ایکنچیدن آلش
بیرش اشلری آڅار آخوتاغه جیش یورورگه ایرك
بیرمیلر ایدی.

قالغان ایکی آوچی یاشرەکلر بولوب، برسی
شهرنڭ بایلرندن برسینڭ اوغلی احمد ذاکر، ایکنچیسی
گیمنازیست سلیمان ایدی. احمد ذاکر یکرمی بر —
یکرمی ایکی یاشلرنده کچرەکگنه قارا میقلی، کویەز
بر یکت بولوب، سلیمانڭ ایسه ایرنی اوستنده ئلی یا-
ڭاغنه میق ازی بلنوب کیله ایدی.

بر برسینه بتونلەی باشقه بولغان بو اوچ کشینی
برلەشدروب بر مجلسکه جیوچی باری آخوتاغنه
بولسەده، آنلر آراسنده کوبدندن بلشلك بار ایدی.
چونکه گیمنازیستنڭ ظریفقه آتا یاغندن قردەشلگی
بولوب، احمد ذاکر ایسه آڅار سودا جهتندن یاخشی
بلشلکی بولغان بر باینڭ اوغلی ایدی. آنلر کوب
وقت آخوتاغه بارغانده اوچیسی برگه بارالر، آیرم
یورگان وقتلری بیك سیرەك بولا ایدی.
آنلر هربلن ایکی طابقر، برسی قش باشده یاڭا
قار توشکاچده، ایکنچیسی راژدیستۋا وقتنده شوشی
روسن آوالینه قویانغه کیلەلر، کیلگان صاین بلش
کشی دیب همان شوشی برگنه کشیگه توشەلر ایدی.
بو اوینڭ خواجەلریدەایندی آنلرنڭ اوزلرینی‌ده عادتلر-
ینی‌ده کوبدن بلوب بترگانلر، آنلر کیلوگه عادتـده
صالقون بولوب طورا طورغان آق اوینی یاغوب
یلتالر، آخوتنیکلرده شونده اوچ دورت کون طوروب
کیتەلر ایدی.

آنلر ئلی کیچه کیچلەتوبکنه کیلوب قونغانلر،
بوکون بتون کونی آوده یوروب اوتکەروب، قارا-
ڭغیلق توشکاچکنه قایتقانلر ایدی. بیك اوزاق ایتدروب،
تەملەب چای اچوب زور جیز صاماۋارنڭ صووی
بترلگان، بو کونگی آخوتا طوریسندەده هر برسی
اوزینڭ تاثراتینی سویلەب بتروب سویلەرگه سوز
قالماغان بولسەده، آوزلرینڭ جیش جیش آچلووینه
قاراماینچه، طالغان وآرغان آیاقلرینی قوزغاتورغه
ایرنوب همان شول چای یانده اوطرالر ایدی.

سلیمان ایکی ترسەگی بلەن اوستەل اوستینەطایانوب،
بالالرچه بر شادلق بلەن باشقەلرغه قارادی‌ده:

— یارادی‌بو. . . برنچی کونگه اوچەو ایرتەگه
یاقترغاچده طاغی کیتەمز؛ شولای بیت ظریف آبزی؟
مونه والله اونلاب قویان قورقوب قاچرغانمندر
بو کون . . . دیدی.

سلیمان ایندی بو سوزنی اونچی قابات ئەیته ایدی.
اول بوگون برنرسەده آتا آلماغان بولسەده ایدەشلرینه
الەکگان بخت‌ده آنڭ آخوتنیکلك حسینی قطقلارغه
یتەایدی. ظریف آڅار ایرنوبکنه کوزینی کوتەروب
قارادی‌ده، بر جواب‌ده بیرمەدی. پوچماقده اوطورغان
خصمت آبزی بر ایکی طابقر یوتکروب آیاق آستینه
توکوردی‌ده :

— یوریمز شونده خدای قارشندەیازقلی بولوب،
یوقغه جان قیوب، دیدی.

سلیمان آڅار قارشی کولومسرەب:

— قویان آتو نیك گناه بولسون، خصمت آبزی،
هر کم آتا بیت آنی؟ -دیب سؤال بیردی.

—قایچان گناه بولماسون ایندی، کم، کیره کمه-
گانگه جان قیو. یاری ایندی شونده اوزمزگه قویانڭ
قارغشی توشمەسه .

— قویانڭ قارغشی کشیگه توشه میکانی شولای؟

احمد ذاکر خصمت آبزینڭ بو سؤالگه جواب
بیرگانینی کوتمەدی، آندن:

— صوڭ آلای بولغاچ، خصمت آبزی، نیك اوزڭ

آتاسك ؟ — دیب صورادی.

— بنده‌چیلك شول ایندی، كم، احمد ذاكر، چداب بولمی، قول قچتا . . .

سوز طاغی طوقتالدی. كینه‌ت احمد ذاكر بربر یوغالغان ئه‌یرینی طابقان توسلی ایتوب:

— ئه . . . بله‌سزمی یكتلر ؟ . . . سزگه ئه‌یتورگه‌ده اونوتلغان ایكان ئلی: اورمان آوزنده بیت مین تولكی ازی كوردم — دیدی. همه كشی آڅار تابا قارادیلر. ظریف یلمایدی‌ده بورنی آرقلی، غنّه‌لی طاووش بله‌ن:

— كوچوك ازی كورگانسڅدر شونده . . . دیدی.

بو سوز احمد ذاكرنك حب نفسینه تیدی. اول طاووشینی كوته‌روبره‌ك:

— صوك ایندی مین، ظریف آبزی، ات ازینی تولكی ازندن آیرماسقه، ئلكی كورووم توگل بیت ! كیچه بزنی كیترگان یه‌مشك‌ده آول كشیلری اوطن‌غه بارغانده تولكی كورگانلر، دیب سویله‌ب طورغان ایدی، دیدی.

ایده‌شلری آنك سوزی بله‌ن قناعتله‌ندیلر. سلیمان كیسه‌ك كوته‌رلوب كیتوب:

— ایرته‌گه والله ازلیمز آنی، یاریمی ظریف آبزی؟ سین ازنك قایا ایكانینی طابارسك بیت ذاكر؟ - دیدی.

— نیك طابماسقه، بیك بیلگیلی توشده بیت اول.

— ظریف آبزی، ایرته‌گه ازلیك یاریمی؟

ظریف یوقی آراسندن‌غنه :

— قارارمز ئلی . . . بیك یراقغه كیتمه‌گان بولسه ازله‌شدروب باغارغه یاری شول . . دیدی.

سلیمان بله‌ن احمد ذاكر شول طوریده قزوقزو بحث ایته‌رگه كرشدیلر. بوڅارچی آنلرنك سوزلرینی التفاتسزغنه طڅلاب طورغان خصمت آبزی كیسه‌ك:

— سز نله‌سه‌څز نیشله‌څز یكتلر . . . تولكیگه بارساڅز مین بارمیم، دیدی.

سلیمان بله‌ن احمد ذاكر عجبله‌نوب آڅار كوزلرینی تكدیلر. بو سوز بیك جدی ره‌وشده ئه‌یتلگانگه ظریفده آڅار كوزینی كوته‌روب قارادی سلیمان بله‌ن احمد ذاكر ایكیسی بر یولی :

— نیك ؟ . . . نیك آلای، خصمت آبزی؟ - دیب قچقردیلر.

— شولای ایندی، توبه ایتكانم بار، تولكیگه یورمه‌سكه . . .

— توبه ایتكانك بار؟ نیچك آلای؟

— یه‌ش چاغمدوق بولغان اش ایندی اول. مونه مینم بولای یالغز عمر ایتووم‌ده، بر قلاغمنك ایشتمه‌س بولووی‌ده شول مه‌له‌غن تولكی آرقاسنده‌غنه بولدی . . .

خصمت آبزی شولای دیگاچ بر آز طوقتالوب طوردی‌ده، قولینی سلكوب :

— اوزغان اش ایندی . . . دیب قویدی.

خصمة آبزینك بوطوریده سویله‌شه‌سی كیلمه‌گانی، بتون قیافتندن بلنوب طورا ایدی. لكن آنك بو سوزلری‌باری آوچیلرنك بله‌سی كیلولرینی گنه آرتدردی. سلیمان بله‌ن ذاكر، خصمت آبزینی: «سویله‌ده، سویله» دیب‌یوده‌ته باشلادیلر. اول ایرنوبكنه اوزینك بوروشوب اوطورغان یوچماغندن كوته‌رلدی‌ده :

— اونوتلوب‌بتكان اشنی نرسه‌گه یاڅادن ایسكه توشرورگه ایندی؟ سویله‌ون سویله‌ر ایدم‌ده . . . . تونله ئلله نیچك شیكله‌نگچره‌ك شول . . . دیدی.

بو سوز طڅلاوچیلرنی طاغی‌ده قزدررا توشدی. سلیمان خصمت آبزیغه یالنوب :

— یه، نی بولغان... سویله ایندی. بالالر توگل ایچ بز اول قدر قورقورغه، دیدی.

مسئله ظریفنی‌ده قزقدرغان بولورغه كیره‌ك، اول:

— یه، كیریله‌نمه ایندی، خصمت آبزی، نرسه‌گه صاتولاشوب طوروورغه؟ ئه‌یده سویله! ایشتیك، دیدی.

آمرانه ئه‌یتلگان بو سوزگه خصمت آبزی‌قارشی طورا آلمادی:

— یه ایندی آلایسه، سویله‌سه‌م سویلیم، طڅلاڅز، دیدی.

آخوتیكلر طڅلارغه‌حاضرله‌نوب، قوللری بله‌ن اوسته‌لگه طایانوب اوطوردیلر، خصمت آبزی بربر نرسه‌نی ایسینه توشورگان شیكللی، ئلله نیندی اورنه‌كلر، یافراقلر توسلی بولوب بوزلانوب قاتقان ته‌ره‌زه‌گه بر آز وقت قاراب طوردی‌ده سویلی باشلادی :

— مینم، مونه احمد ذاكر سینك كبی، آلما كوك یكت وقتم ایدی. بتون آولمزده میڅا صوقلا - نماغان بر قز یوق ایدی. مین اوزمنی یوغاریراق طوتوب آنلرغه ئه‌یله‌نوب‌ده قاریسم كیلمی‌در ایدی. آنك اوچون آولمزنك مونه دیگان بایی میڅا اوزینك قزینی بیرورگه طورا، اوزاقلامی طویمزده بولاسی‌ایدی. بزنك اوزمزنك ده اول چاقده بایلق یاراسی، ئه‌تی ئه‌نی ایسه‌ن، بربیرمزده كشیدن كیم توگل ایدی.

« مین یاشده‌نوك بیك اوستا ملطقچی ایدم. قالادن كیلگان اورصلرده، یاقنده‌غی اورص آلپاوتلری‌ده قویان قوارغه فلانگه بارغانده مینی اوزلری بله‌ن برگه آلغالیلر ایدی. كوبسنچه مین یالغزم‌غنه یورورگه یاراتادر ایدم. قشینی بولسه قویانغه، تولكیگه، جاینی

قوش قورتقه یوری طورغان ایدم. اول چاقلرده جه‌نلك حاضرده‌گی کبی سیره‌ك توگل ایدی. بوزمانده همه جه‌نلکنی قروب بتردیلر ایندی.

«مونه شولای بر وقتنی، یاڭا قار توشکان چاقلر ایدی، یاقن‌ده‌غنه تولـکی ازی کوروب قایتـوب ئه‌یتدیلر. مین ایندی توزه‌می صوك؟ ملطقنی کوته‌رده چاب تیزره‌ك. تگی کشیلر کورسه‌تکان یبردن مین تولـکی‌نك ازینی بیك تیز ازله‌ب طابدم. یاڭا یاوغان قار اوستنده ازلر یارلوب یاتالر ایدی. تولـکی قر بویلاتوب کیلوب، یوانی آرقلی کیسوب چغوب، طاغی شولایوق قر بویلاتوب اورمانغه تابا کیتکان ایدی مین از بـوینچه کیتدم. از دوغا شکللی بورولوب اورمانغه باروب کرگان ایدی.

«مین از بویلاب اورمان اچندن کیتدم. تولـکی یورگانده طوریغنـه یورمی، مونـه بولای دوغایلاب دوغایلاب یوری. [خصمت آبزی بارماغی بله‌ن اوسته‌ل اوستینه تولکینك نیچك یورگانینی صزوب کورسه‌تدی] شولای بورولا بورولا یوری طورغاچ، بایتاق وقت اوتوب کیتکان، مین صوڭراقغنه چقغان ایدم، کیچکه قالماغایم دیب قورقا باشلادم. آلای‌ده بارودن طوقتامادم همان از بوینچه کیتدم. اورماننك مین بارغان توشی ئلی مینم بلـگان یبرلر ایدی.

«مونه مین کینه‌ت تولـکینك اوستینوك کیلوب چقدم. اول بر آلانصمان یبرده قواق آستنده یاتا ایکان. کیسه‌کگنه یاتقان اورنندن سیکروب چقدی‌ده آلان اورتاسینه میڭا قارشوق کیلوب اوطوردی. مونه نه‌ق کوچوك توسلی اوطرا ایندی. کوزلرینی میڭا تره‌گان، آوزینی آچقـان، یلمـایا. کوچوکلرنڭ یلمایغانینی کورگانڭز باردر بیت؟ مونه نه‌ق‌ده کوچوك ایندی. مین ملطغم‌نی آلوب توزه‌رگه اولـگوره آلمادم، تولـکیم برگنه سیکردی‌ده اورمان آراسینه کروب یوق بولدی

«مین ملطغمنی قولیمه طوتقان کیلوش طاغی از بویلاتـوب کیتدم. کوب‌ده کیتمه‌گانمندر، قاراسام تولکی طاغی قارشمده اوطرا. اوزی اوطرا، اوزی میڭا قاراب یلمایا. آتیم دیب ملطغمنی‌غنه کوته‌رگان ایدم، تولـکی طاغی یوق. کیتدم از بویلاب؛ بارام؛ کوره‌م تولـکیم قارشمدوق کوزینی چله‌یتوب اوطرا. میڭا قاراغان‌ده باباغی توسلوك یلمـایا. بونڭ برده، ایکیده قارشمده یلمایغان توسلی اوطروب آلداب یورتووینه مینم آچووم کیله باشلادی. نرسه‌سینه اول مینی بولای شایارتوب یورته! مین آنی نیچکگنه ایتوب بولسه‌ده آتمی قالماسقـه اوزیمـه سوز بیردم. ملطغمنی توزه‌ب، ایندی آتیم‌غنه دیـگان ایدم، تگی خیرسز طاغی آغاچ آراسینه کروب صزماسونمی؟.

«کیتدم طاغی آرتندن. اویمده شول اوزمنڭ: نیچك ایتوب بولسه‌ده قولغه توشرورگه تگینی. کیچ یاقنلاشا باشلادی. تولـکیم مینی برده آلدالی، ایکی‌ده آلدالی: کوره‌م، همان اورمان اچینه تابا آلوب کیته. مین آنڭ همـان بر توسلی میڭا قارشی اوطروب یلمایووندن بر آز شیکله‌نه‌ده باشلادم.

«مونه بو طاغی میڭا قارشی اوطروب طورا. قواقلر آرتندن پوصوبقنـه کیلدم‌ده توزی باشلادم. تولـکی همان اوطرا. آتدم. بیك یاخشی توزه‌ب آتدم. توتون طارالغاچ ایندی بو ئولـگاندر، دیب قاراسام، نی کوزم بله‌ن کوریم، تولـکی‌ده یوق، نی‌ده یوق اورننده جیللر ایسه! مین یاخشوق شورلی باشلادم. ئلیگی آو ده‌رتی شول: میڭا آنی آتمی قایتووی ئلله نیچك خورلق شیکللی طویلدی. قورقا قورقاغنه بولسه‌ده طاغی تگینڭ ازی بوینچه کیتدم. اوزمنڭ یوره‌کم دوب ـ دوب تیبه، ئلله نرسه‌سینه بر قزا، بر طوڭا باشلادم. آزراقدن قاراسه‌م، تگی طاغی اوطرا. اوزی اوطرا، اوزی میڭا قاراب نـه‌ق کشی توسلی یلمایا. ملطغمنی کوته‌ره‌گنه باشلاغان ایدم، تولـکیم تلـگه کیلدی. مونه نه‌ق کشی طاووشی بله‌ن سویلی:

«ـــ السلام علیکم! دی، آتمه یـکت، آخرتده ایمانڭنی صورارمن، دی.»

بو اورنغه یتکاچ خصمت آبزی بر آز طوقتاب، طڭلاوچیلرینه قاراب طوردی. سلیمان بله‌ن ذاکر بر برسینه قاراب یلمایشدیلر. خصمت آبزی آنلرغه التفات ایتمه‌ینچه سوزنده دوام ایتدی:

«مونه شوندن صوڭ نی بولغانینی اوزم‌ده بلیمم. اوز آلدینه بر تورلی کوز آلدم قاراڭغیلانوب کیتدی. کوزمنی آچسه‌م، تولـکی یوق. اوزم آرقام بله‌ن آغاچقه سویه‌لوب طورام. شول وقت یوره‌گمنی شوندی بر قورقو آلدی، بره‌ونڭ ده آنڭ توسلی قورقغانی یوقدر. بورولدم‌ده چابارغه طوتوندم. اوزم قالتریم، اوزم چابام. اول آراده یاخشوق قاراڭغیلق توشه باشلاغان ایدی. نیچك ایتوب اورماننی چققانمنی، نیچك اویگه قایتوب کرگانمنی اوزم‌ده بلمیم. شول کیچدن اورنغه یاتوب مین نه‌ق بیش آطنه اوز اوزمنی بلشمی، اوط کبی یانوب، صاتاشوب یاتقانمن. عقلمه کیلـگاچ شولای دیب سویله‌دیلر. یوق ایسه اوزم برنی‌ده خاطرله‌میم.

«شوندن صوڭ مین ترلسه‌م‌ده ئلله‌نیشله‌ب میڭگره‌وله‌نوبره‌ك، صول قلاقغه ایشتمه‌س بولوب قالدم. تگی

آول بابی‌ده میڭا قزینی یرودن قایتدی. نی حدلی صوراسام‌ده بیرمه‌دیلر. مین اول قزنی بیك یاراتادر ایدم. شونڭ اوچون باشقه قزغه اویله‌نمه‌دم آندن صوڭ ایکنچی کوزنی مینی صالداتقه آلدیلر . . . مونه شولای یکتلر . . .

خصمت آبزینڭ قالتراوقلی طاووشی کیسلدی. سلیمان‌ده، احمد ذاکرده ایندی کولمیلر ایدی. سلیمانڭ آرقاسنده طاراقانلر یوکره. آنلر ایکسیده اچلرندن یالغزلریغنه اوی آلدینه‌ده چغا آلماسلقلرینی سیزه‌لر ایدی.

ع . رحیم.

«ملیت» نی نیچك تعریف قیلورغه؟

ملی ادبیاتمزنڭ غربلیکینه‌اوحشاب طووی صوڭنده ادبیاتمزده «ملت، ملیت» سوزلرن کوب استعمال ایتله باشلادی بو استعمال بزده‌ایکی تورلی: برنچیسی‌ملیت‌نی، کلمه‌نڭ معنوی معناسی بله‌ن آلدانوب، دین معناسنده استعمال‌بولوب، ایکنچی‌سی‌ایسه‌یاۋروپالیلرنڭ «ناتسیون، ناتسیه» سوزلری اورننده استعمالیدر.

لکن چن ملتچی [دینچی توگل!] ادیبلرمز نیچکده صوڭغی معناسی بله استعمال ایته‌لر. «ناتسیه — ملیت» اوزلری نرسه؟ بونی غرب عالمی نیچك آڭلی؟ مسئله‌لری‌نڭ چن نظری قسمی ادبیاتمزده بو سوزلر چقغاچ آڭلاو اوچون بیك کیره‌ك بولغانغه، بو قصقه‌غنه مقاله‌ده بو طوغریده بر آز یازمق بولام.

ملیت نرسه صوڭ؟

ملیت ـ نڭ ایڭ عام تعریفی «انسانلرنڭ جیونیدر».

لکن بیت بو تعریفکه جامع [۱]، دولت [۲]، صنف وباشقه کشیلر جمعیتلری کرگانگه کوره «ملیت» مفهومینڭ «حاصّه» سی، یعنی شونده‌غنه بولوبده باشقه مفهوملرده‌بولمی‌طورغان بر نقطه‌طابارغه کیره‌ك بولا.

شاقتی‌غنه ملتلرنڭ بر دینلی، بر دینگه اشانغانلرن کورورگه طوغری کیله، شوڭار کوره‌ده ملیت‌نڭ حاصّه‌سی «دین» توگلمی؟ مسئله‌سی خاطرگه کیله. لکن نیمسلر [آلمانلر] کبی نق بر ملتنڭ یارطیسی پروتستان، یارطیسی کاتولیك بولغانلرن کوره‌مز. ئلی‌گه طووب کیله طورغان آلبان ملیتینڭ اوچ دینگه منسوب بولغانلقلرن کوروده - مونه شوشی نرسه‌لر بو احتمالنی یبه‌رلر؛ دین، ملیتنڭ تعریفینڭ خاصه‌سندن‌توگل ایکان دیورگه مجبور بولامز. لکن باشقه ملتلر بله کوره‌شکانده «دین» نڭ اهمیتی یوق دیه آلمیمز. چونکه خلقینه، آنڭ مدنیتینڭ درجه‌سینه کوره دین شاقتی‌غنه ملیتلرنڭ قوتله‌نووینه، باشقه‌ملتلر بله کوره‌شولرنده یاردم ایته. واقعا، بز تاتار ـ تورك ملتی‌نڭ ۋولغا بوینده‌غیلرنڭ ملیتلرن صاقلاوده اسلامنڭ زورغنه فائده‌سی [۱] بولغانلغن کوره‌مز.

حاضرتری بولغان، حاضر آنڭ بله سویله‌شه طورغان تلنڭده ملیتنڭ خاصه‌سندن دیوب بولمیدر. چونکه فاکت شونی کورسه‌ته‌در: یهودیلرنڭ اسپانیه وسلانیکده گیسی اسپانیواچه‌سویله‌شه‌لر، روسیه وگیرمانیه‌ده غیلری نیمسه ویهودچه‌دن قاتوشقان مخصوص بر تل باه سویله‌شه‌لر، فلسطنده غیلری ایسه عربچه سویله‌شه‌لر. کم ایندی یهودیلرنی ملیت دیمه‌س؟ بزده‌گی تاتارلرده تورکچه بلمه‌گانلرینه قاراب اوزملتمزدن دیمه‌مزمنی؟ شونڭ شیکللوك بر تل بله‌سویله‌شه طورغان خلقلرده‌ده آیرم، حتی کوب وقتده دشمان ملتلر اوچراتا آلامز: شمالی آمریکا هم انگلیزلرنڭ تللری بر ـ اما شاقتی‌غنه دشمان ملیتلر. جنوبی آمریکا بله اسپانیه‌نڭ تللری بر، اما آیرم ملتلر. صیربلر داه قاراطاغلیلرنڭ تللری بر برسینه بیك یاقن ـ اما اوزلری آیرم ملیتلر. بو مسئله‌نڭ نظری جهتی. اما پالیتیکه‌ده ملتلرگه تل بیك ظور فائده ایته. مثلا ۋینگرلرنڭ نیمسلر بله‌ن طارتشلری ایمپیراتور یوسف II زماننده تل مسئله‌سنده چقدی؛ ملی کوره‌شلرنڭ ایڭ ظور «موضوع ـ تیماسی» تل مسئله‌سنده بولا. آلبانلر ترکلر بله‌ن ملی تل، ملی یازو اوچون نزاع باشلادیلر؛ بونڭ کبی مثاللرنی تاریخدن هم حاضرگی‌طورمشدن کوب طابارغه ممکن،

---

[۱] مین بو سوز بله‌ن بردینگه ایمان ایتکان کشیلرنڭ جیونن [Совокупность] آڭلیم، اما تگی مسجد ـ جامع توگل.

[۲] بو معنا بله‌مین: Государство نی آڭلیم: حکومت روسچه Правительство غه مساوی بولادر، شوڭار کور، بر سوزنی استعمال ایتمیم.

---

[۱] بو طوغریده‌غی تفصیللیره‌ك فکرنی «آڭ» نڭ مولود نومیرنده «آخر زمان پیغمبری طوغدی» ده‌طابارغه ممکن.

لكن بزنڭ مسئلەمز نظرى مسئله بولغانغه، ئلى قويوب طوريق.

صوڭ آلاى بولغاچ دولت مليتنڭ تعريفنه مخصوص نقطه بولور؟ بوڅارده بز «يوق» جوابن بيرورگه مجبور بولامز. درست فرآنسيه اختلالندن صوڭ ياڤروپادەمليت ـ دولت ايكيسى بر نرسه بولورغه كيرەك؛ دولت بر مليتدن‌گنه مركب بولورغه كيرەك، ديگان نظريەلر بار ايدى. قسما شول نظريەلرنڭ قوتى بلەن ايتاليەنى وباشقەحكومتلرنى باشقەلر قولندن قوتولدرديلر. لكن ايتاليەنڭ يكرمى بيش اوتوز يل اوتميچه صومالى قطعەسى اوچون حبش بله صوغشووى، شمالى آمريقانڭ فيلپين آطاولرن آلووى بو نظريەنڭ يوق نرسه ايكانن كورسەتدى: چونكه طبعادولت هم مليت ايكيسى ايكى نرسه ايدى. درست، بعض مليتلر بر دولت گنه تشكيل ايتكانلرى بار (بيلگيه، غاللانديه) لكن آنگليه، روسيه، آفستريا شكللى دولتلر كوب مليتلردن مركب بولغانينه قاراميچى ياخشى ترقى ايتەلر.

ديمك آلاى بولسه مليت ايندى برعرقدن كيلگان خلقلرنڭ جيونى بولا؟

عرق اوزى مليت شكللوك بيك نزاعلى بر مسئلەدر. آنى برعالم بر تورلى تعريف ايتسه، باشقەلرى باشقەچه تعريف ايتەلر. بعضيلر آدملرنڭ جسدلرى بر توسلى بولوون اعتبارغه آلسەلر، باشقەلر، جسدى بر تورليلك حاضر بيك سيرەك خلقلرده طابلغانغه، عرقنى تعريفده تلنى اعتبارغه آلالر. لكن عرقنى نيچك گنه آڭلاميق، باردەبر برعرقدن بولغان خلقلر ئلله نيقدر مليت ترتيب ايتەلر (قوشمه آمريكا هم آنگليه؛ روسلر هم پاله كلر.) شونڭ شكللوك آيرم عرقلردن بولغان كشيلرده بر مليت تشكيل ايتەلر (فرانسەدەغى فرانسوزلر هم كەلتلر؛ شمالى آمريكادەغى آنگلوصاقس‌لر هم زنجيلر وباشقەلر.)

پورتوغاليه هم اسپانيەنڭ تللرى بر، عرقلرى بر بولا طوروبده ايكسى ايكى مليت ياصيلر.

مادامكه برتل بلەن سويلەشەگنه طورغان كشيلرنى، يا يسه بر دين بلەگنه مشرف كشيلرنى، يا بر بر عرقدن كيلگان كشيلرنى، نهايت برحكومت ترتيب ايتەطورغان كشيلرنى گنه بز بر مليت ديب ئەيته آلميمز، مادامكه دين، عرق، تل، دولت مليتنڭ مخصوص نقطەسندن توگل ـ بزگه مليتنى تعريف ايتو اوچون باشقه بر مخصوص نقطه ازلەرگه كيرەك بولا.

ئەرنست رەنان كبى عالملر بوڅار بر يول تابماقچى بولديلر: آنلر تاريخى عنعنه مليتنڭ مخصوص نقطەلرندن برسى ديديلر. واقعا، بو مسئلەگه اعتبارغه آلورغه يارى. برده شكسز مليت؛ تاريخنڭ ثمرەسيدر: تاريخ مليتنى مليت ياصى؛ برعالم ئەيتكانچه برمليتگه منسوب كشيلر آراسنده ايسكى برلكلرنى ايسكه توشوروب بر «سيمپاتيه ـ ياراتو» ياصالا. تاريخى عنعنەلر كوب وقتده كورەش، مليت، اوچون باشقه مليتلر بله مادى يا معنوى طارتوشدن حاصل بولا. مونه شوشى طارتوشده برملت بالالرى اچنده «اينيريس» (بربرگه كيرەكلك برلكى) ياصى. بو ايسه مليتنڭ طورمشينه ايڭ كيرەكلى نرسەدر.

مشهور ادوارد ماير مليت روحى بر جمعيت بولوب «اختيار»غه بنا قيلنغان‌دى. يعنى بر بر خلق اوزينڭ مليت بولووى اوچون البته حركت لازم‌دى. بو نقطه بر مليتنڭ طورمشنده شاقتى مهم بولسەده «اختيار»نى مليتنڭ حاصەسندن ديب ئەيتوب بولمى[١] چونكه بعض خدمت صنعى صايوزلرندەده اختيار ـ حركت بولورغه ممكن، اما آلايده مليت بولميلر بيت. شوڅار كورەده بو نقطەنى چن نظرى تعريفكه كرتورگه معقول توگل.

صوڭ نيچك تعريف قيلورغه؟

آلده ئەيتلگانچه مليت كشيلردن مركب بولا، شوڅار كوره كشيلر جيونى ديمز.

مليتنڭ اصل تاريخى عنعنەلرگه، خاطرەلرگه ترەلگان بولا: يعنى بر مليتدن بولغان كشيلر بر برسينڭ ياقنلغن حس ايتەلر، هر قايسينڭ باباسينڭ بابالرى ونسللرى بر دشمانغه دشمان بر دوستقه دوست، بر ييرده طورغانغه يا ايسه برگه كوچوب يورگاننى خلق تاريخى جرلرى قيافتنده كوڭلده صاقليلر. شولاى ايتوب، بز مليتكه حاضر روحى بر تعريف بيرەمز: مليت تاريخى عنعنەلرى بر بولوب برلك حس ايتكان آدملرنڭ جيونيدر.

ايكنچى مقالەمزده مليتنڭ ظهورندن بحث ايتەچكمز. حاضرگه شونده طوقتيمز.

ع. عزيز

---

[١] اختيار روسچه воля گه طوغرى كيلسەده مين بو سوز بله بو اورنده активность نى آڭلاتام. چونكه تاتارچه سوز طابا آلمادم.

هنر وصناعتده ترقی.

زمانمزده‌غی مدنیت، کشیلرنڭ طورمتنده‌غی اوڭغایلقلر باری‌ده تیخنیکاده‌غی ترقیات آرقاسنده‌غنه بولا. تیلیفون طروباسینه قولاغینی قویوب سویله‌شکان چاقده، یاکه طرامڤایلرغه اوطروب یورگانده، بورون زمانده‌غی ایڭ قوّتلی، ایڭ بای پادشاه‌لرنڭ ده بوندی اوڭغایلقلرغه نی حدلی آقچه‌لر توگوب‌ده مالك بولا آلماغانینی، بیك آز کشی ایسینه توشوره‌در.

عمومی کیره‌کلی نرسه بولووی سیبلی، هر بر یاڭا ایجاد ایتلگان نرسه شوندوق بزنڭ طورمشمز آراسینه کروب، بزگه بیك تیز ایه‌له‌شوب کیته، حتی، اول نرسه بوزولوب نیتوب اشدن طوقتالماسه، بز آنڭ قدرینی وقیمتینی‌ده بلمی باشلیمز.

تیخنیکاده‌غی ترقیاتنڭ یمشی بولغان فابریکا — زاڤودلرده بولغان ماشینالر، عمومی خلق‌غه بتونله‌ی بیلگیسز بولوب قالالر. شولای‌ده آنلرنڭ اهمیتی بیك زور: آنلر بتون خلقغه کیره‌کلی نرسه‌لرنی آرزانایتو، یاخشیلاندرو جهتینه خدمت ایته‌لر.

تیخنیکا، مادی نرسه‌لر بله‌ن اش ایتووی، شوڭار تعلقلی بولووی سیبلی، آنڭ ترقی‌سی بزگه بیك آچق کورنوب، سیزلوب طورا. اما انسانلرنڭ اجتماعی، سیاسی، ادبی یاکه دینی جهتلردن ترقیاتلری تیخنیکا اشلری کبی کمالتکه ایرشه آلمی؛ آنلر شول قدر آقرن، شول قدر سیزلمیچه بارا، که حتی آنلرده چن ترقی‌نڭ بارلغی بله‌ن یوقلغی طوغروسنده‌بیك‌کوب نزاعلاشورغه‌ده طوغری کیله. شوڭار کوره‌ده Оптимистъلر [دنیاده طورونی سویه طورغان، کیله‌چککه امیدلی کوز بله‌ن قاری طورغان کشیلر] گنه آندی اشلرده ترقیات بارلغن‌سیزه‌لر، اما Пессимистъ لر [دنیادن بتونله‌ی بیزگان کشیلر]، بتونله‌ی بونی انکار ایته‌لر.

تیخنیکاده اش بتونله‌ی باشقه‌چه. سز فقط هواده اوچو اشینه‌گنه قاراڭز ئلی. بوندن دورت یارم یل ئلك گنه بیت ئلی فرانسیه‌ده «ڤیلبور رایت» دیگان کشی عموم خلق آلدنده برنچی مرتبه اوچوب کورسه‌تدی؛ هواده ایکی مینوتدن‌ده کیمره‌ك کوته‌رلوب طوردی. بو ١٩٠٨ نچی یل ٨ نچی آوغوستده بولغان ایدی. بیش کوندن صوڭ اول هواده ٨ مینوت‌دن‌ده آرتغراق کوته‌رلوب طوردی.

ئه حاضر نیچك؟

گازیته وژورناللر آرقلی غرب‌ده نیلر بولغانینی کوزدن اوتکه‌ره بارغان کشی، آنده‌غی اوچوچیلرنڭ نی درجه‌گه کیلوب یتکانلرن بیك آچق بلور. اوچ مینوت اچنده ٥٠٠ میتر قدر بوغاری کوته‌رلو، یایسه بیش چاقرم یارم مسافه‌نی اوتو، یاکه بحر سفیدنی آرقلی اوچوب چغو حاضرگی زمانده هیچ بر عجب اشکه صانالمی ایندی. حاضر ایندی بحرمحیط آطلا-سی‌نی اوچوب چغارغه تلیلر، هم، بیك احتمال، بو یل بولماسه، کیله‌سی یلغه بو مسئله‌نی‌ده بیك یخشی، بیك موفقیت بله‌ن حل ایته‌رلر.

شونڭ بله‌ن بروقتدوق - Стабилизація مسئله‌سی، یعنی آپپاراتنڭ اوزن کوته‌روب طوراآلووی تمام موفقیت بله‌ن حل ایتلدی. هم استابیلیزاتور بله‌ن قویرقنڭ یاردمندن باشقه اوچوب قارالغان برنچی تجربه ٢٦ مینوت قدر دوام ایتدی، یعنی اول رایت‌نڭ برنچی‌تجربه‌سندن‌ئلله‌نیچه‌مرتبه‌موفقیتلیره‌ك‌بولوب‌چقدی.

اوتکان اش هروقت کیله‌چك بر اشکه سبب بولا. شونڭ اوچون‌ده کیله‌سی بیش یل اچنده ئلله نیندی عجائب نرسه‌لر وجودگه کیله‌چگی بیك احتمال. لکن، الوکگی موفقیتلرنی کوروب اویره‌نگان بولغانغه، بز آنلرنی‌ده صووق قان بله‌ن گنه اوزمزنڭ کوبدن کوتکان بر نرسه‌مز کبی‌گنه ایتوب قارشی آلاچقمز.

هواده اوچو، آز آورلقده کوب کوچلی‌ماشینالر [двигатели] اختراع ایتلگاچ‌گنه، ممکن بولا باشلادی. بوندن ایللی یل ئلك دیریژابل اوچون بر دڤیگاتل اشله‌نگان ایدی. لکن بر آط قوّتی مقدار کوچکه ٣ پوط آورلق طوغری کیلو سیبلی اول ماشینا اشکه یارامادی.

حاضرده آیروپلانلر اوچون ٧٥، ١٠٠ هم آندن‌ده آرتغراق آط کوچی قدر قوّتلی ماشینالر یاصیلر، اوزلرینڭ آورلقلری بر قوّتکه باری ٥ قداق‌غنه طوغری کیله.

آیروپلانغه هربرسی ١٢٠٠ قاداق آورلغنده‌بولغان ٥٠ آط جیگاسی اورنغه، اول چاقلی آورلقنی کوته‌روب اوچارغه ممکن بولماو سیبلی، حیله‌کار تیخنیك آپپاراتقه باری ٥٠٠ قاداق آورلغی ماشینا قویا، کوچی دیسه‌ك شولوق ١٥٠ آط کوچی قدر بولا.

مسئله طاغی‌ده آچغراق آڭلانسون‌اوچون سزگه باشقه بر واقعه‌نی‌ده ئه‌یتوب کیتیم ئلی. اوتکان یل شمالی آمیریکا حکومتنده دنیاده ایڭ زور لوکوماتیف اشله-نگان، آنڭ قوّتی ٢٥٠٠ آط کوچی قدر، یاکه ٣٣٠٠ جانلی آط کوچی قدر بولغان. آنڭ آورلغی‌ده البته لوکوماتیف اوچون موافق درجه‌ده، یاخشوق‌غنه آور. شولای یولسه‌ده، اول شول‌قدر قوّتلی جانلی‌آط‌آورلغنده ٥ مرتبه یڭلره‌ك طوغری کیله.

سزحاضر فرض‌ایتڭز: یاخشی‌بولونلقلی، اوطلاوقلی

بر گوبيرنا بولسون، هرزاۋودده ٤٠٠٠ بيه بولسون، بو ٤٠٠٠ بيه هريل ٣٣٠٠ قدر قولون كيترسونلر، اول قولونلر هر ٤-٥ يلده اوزلرى اوسوب بتوب، لوكوماتيف كوچى قدر قوّت اظهار ايته‌رلك چن آط بولابارالر. شونسى بار، بر اوزون پويزدغه جيگلگان بو ٣٣٠٠ آط، آنى ساعتينه ١٥ چاقرم‌دن‌ده شه‌بره‌ك يورته آلميدر.

مونه، بورونغى زمانده‌غى قوّت بله‌ن، انسانلرنڭ اختراع ايتديكى حاضرگى قوّتلر آراسنده نى قدر آيرما!

اگرده بز شولوق لوكوماتيفنى، بوندن ٣٨ يل ئلك استيفانسون اسملى كشى اشله‌گان لوكوماتيف بله‌ن نيڭله‌شدروب قاراسه‌ق، آرالرنده يبر بله‌ن كوك آراسى قدر آيرما طابارمز. شوڭار قاراغانده، حاضرگى آيروپلانلر بله‌ن ايللى يلدن صوڭغى بولاچق آيروپلانلر آراسنده‌ده ئلله‌نى قدر آيرما بولاچغى بيلگيلى.

حاضرگى كونده روسيه تيمر يوللرى هريل ١٨٠ ميليون قدر يولچى يورته‌لر. هر يولچى اورطه‌چه حساب بله‌ن ١٢٠ چاقرم يول يورى. بو مسافه‌گه، بزنڭ تيمر يوللر يوريشى برله دورت ساعت وقت كيره‌ك. ديمك همه يولچيلر ١٨٠ × ٤ م = ٧٢٠ ميليون ساعت يايسه اوطوز ميليون كون وقتلرينى صرف ايته‌لر. اگر بو يولچيلرغه تيمر يولى بولماينچه آط برله يورورگه طوغرى كيلسه ايدى، آنلرغه دورت ساعت توگل، آز حسابلاغانده ٢ كون كيره‌ك بولور ايدى. يعنى آنلر همه‌سى يولده اوطوز ميليون كون توگل، ٣٦٠=١٨٠×٢ ميليون، ياخود ١٢ مرتبه آرتق وقت صرف قيلورلر ايدى.

بو حساب بزگه شونى كورسه‌ته: حاضرگى كونده‌گى تيخنيكا، روسيه يولچيلرينڭ ٣٣٠ ميليون كون وقتلرينى فائده‌غه قالدرا. بو يولغه صرف ايتله‌چك يوزلرچه كون وقتنى باشقه فائده‌لى اشلرگه صرف ايتو ممكن.

اگرده تيمر يوللر بولماسه، بزنڭ يولچيلر اويلرنده ياتوب، بوشقه اوتكه‌رورلر ايدى. مونه تيمر يوللر چغوب، يوللرنڭ يڭله‌يووى آنلرنى هر يلنى ٣٠ ميليون كون مقدارنده يول يوروب، فائده‌لى اشلر برله شغلله‌نورگه مجبور ايتدى.

فرض ايتيك: بزنڭ تيمر يول تيخنيكاسى حاضرگى بارشى بله‌ن توگل، بلكه آمريكاده‌غى بارش بله‌ن كيتسون. مثلا ايكنچى يلغه‌رق تيمر يوللر يوروشى‌نڭ سرعتى ايكى مرتبه آرتدرلورغه اېر ايتلسون. اول وقتده بزنڭ يولچيلرمزنڭ باباغيدن ايكى مرتبه آرتق وقتلرى فائده‌غه قالور ايدى؛ چونكه اول وقتده ٣٠ ميليون كون اورنينه ١٥ ميليون كونگنه صرف ايتله‌چك. بو وقت، وقت قدرينى بلگان كشيلرگه، ميليون صوملر طورا. «وقت آقچه‌در» قاعده‌سنه نقلاب اوشانغان يبرلرده شولاى هر يبرده ممكن قدر وقتنى فائده‌غه قالدرورغه طرشالر، حتى يولده‌ده آز وقتده كوب يورى آلوغه اجتهاد ايته‌لر.

بزده يولده‌غنه توگل، ۋاكزاللرده پويزد كوتوبده بيك كوب وقت ئه‌ره‌م بولا. لكن بو مسئله سرعت‌ده‌گى ترقى‌گه عائد بولماينچه، بلكه نظام وانتظام‌ده‌غى ترقى‌گه عائد بولديغندن، بونده سوز اوزايتو مناسب توگل.

ئه‌يتوب اوتكارگان «لوكوماتيف - مونستر» نيفت بله‌ن ياغلا. آمريكاده زرهلى كيمه [броненосецъ] لرده نيفت بله‌ن ياغلالر. نيفت، بينزين كبى ماده‌لر، بوڭار قدر موتورنى كيمه‌لرده، آفتامابيللرده اوچقچلرده قويلوب يورگان. ايچكى ماشينالرنى حركتلندره‌لر. حاضر تيخنيكا بو كچكنه هم يڭل دۋيگاتيلنى پاراخودهم پاراۋوزلرغه‌ده قويدى هم شولايوق اسملرنڭده خطا قوشلوب يورگانينى اعلان ايتدى: پاراخودنڭ اگرده پاراۋاى ماشيناسى بولماسه، گرچه دۋيگاتيلى بولسه‌ده، پاراخود ديب ئه‌يتلمى، شولايوق پاراۋوز حقنده‌ده، پاراۋوز ديب آطالورغه اچنده پار ماشيناسى بولو لازم. آفتامابيللر كبى اوچقچ ماشينالرنڭ ياصالتلرى بيك شه‌ب آلغه بارا. قوشمه آمريكاده آفتامابيل‌نڭ صانى ٣ مڭدن ٦٠٢ مڭ دانه‌گه يتدى. گيرمانيه‌ده هر يلنى آلتى مڭ ياصالوب طورا. اگرده نيفت باشقه قورىده هم صوده يورى طورغان كيمه هم آربالرغه‌ده كيره‌ك بولا باشلاسه تيزدن آنڭ عمرى بته‌چك.

نيفت‌نڭ چيشمه‌لرى بر يبرده آرتمى. آنڭ چغا طورغان يبرلرى كافكازده‌ده، پينسيلۋانيه‌ده كوبه‌يمى. باشقه يبرلرده باى نيفت خزينه‌لرى طابلغانى يوق: هم طابلوويده شبهه‌لى. ئه تيخنيكانڭ نيفت‌گه احتياجى هر كون آرتا بارا. بو احتياجنى بعض سيبلريلنه ايكى مرتبه اوسدره. بو دۋيگاتيللر نى قدر فائده‌لى بولسه‌لرده، اگر ياغلا طورغان ماده‌لر بولماسه، آنلر بتونله‌ى يوق منزلنده بولالرده قالالر. بر وقتنى نيفت چيشمه‌لرى بته‌چك قورو ياچق. چونكه دۋيگاتيللرنڭ كوندن كون آرتووى نيفت‌نڭ اجلينى آشقدرا. ٢٠ - ٣٠ يل حتى ٥٠ يل ياغارغه نيفت بيك ياخشى يته‌ر. آندن صوڭ البته بر كونى دۋيگاتيللرگه قورقنچلى آچلق طوواچق. اول وقتده بزنڭ دۋيگاتيللر يول اورطه‌سنده صوسز قالغان كروان كبى بولوب قالاچق. بو وقتده نيشله‌رگه؟

بو سؤال «اينيرگيه» بحثينه دائر بولغانغه، ايكنچى وقتقه قالدروب طوريق.

هجو صحیفه‌لری.

سیاسی مقاله.

«روسچه الفبا» هم هادی افندینڭ فه‌سی.

«یولدز» نڭ «روسچه الفبا» چغارووی بتون دنیا سیاسیلرینی شاق قاتدردی. یچه‌ن بازار دیپلوماتلرینڭ تورلیسی بو اشنی تورلیچه یوریلر. جمالی خارجیۋنه‌سی زالینڭ سیاسیلری «یولدز» نڭ بو اشنی «وقت»غه قارشی صوغش حاضرلگی دیب سویلیلر: «وقت» اوزینڭ اوقوچیلرینڭ عسکری خدمتلرینی آطنه‌غه آلتی کون یاصاغاندن بیرلی «یولدز» نڭ خارجیه مینیسترلکنده بیك زور تشویشکه توشکانلرده، صوغش احتمالینه بناءً اوقوچیلرنی یاڭا قورال بله‌ن قوراللاندرورغه قرار بیرگانلر ایمش. بوندن اوّل «یولدز» اوقوچیلرینی «دنیا معلوماتی» اسملی آغاچ ملطقلر بله‌ن قوراللاندرغان ایدی، لکن صوڭغی یولدز ـ وقت صوغشنده بو آغاچ ملطقلرنڭ کاملا اشکه یاراقسز بولوب چقغانلقلری معلوم بولدی. مونه بو اش «یولدز» چیلرنی طاغی بر قات اوز عسکرلرینی یاڭاراق قورال بله‌ن قوراللاندرو کیره‌کلگکنه اشاندردی. مونه شوشی اشلرنڭ نتیجه‌سنده بتون دنیا سیاسیلرینی شاق قاترغان «روسچه الفبا» کیلوب چقدی. جمالی خارجیۋنه‌سی سیاسیلری کیله‌چکده یولدز ـ وقت صوغشی بولا قالسه، بو صوغشنڭ بیك دهشتلی هم قان قویغچ بولاچاغینی سویلیلر: «یولدز» عسکرندن بردیۋیزیه یورکیلر، ایکی دیۋیزیه چیلی ـ پشلی ملالر «روسچه الفبا» لرینی طوتوب، تکبیر ئه‌یتوب، «وقت» نڭ یاخشی اویرنلگان عسکرینه هجوم ایته‌چك واگر جیڭه قالسه، اورنبورغنی یاروب آلاچق وآنده وقتچیلرغه قتل عام یاصایاچق ایکان. اگر جیڭله قالسه، عارف لطیف افندینی، هادی افندینڭ فه‌سنی طوتدروب صوغش میدانینه یه‌رورگه اویلانا ایکان، که بو فه‌س چغارلو جهاد مقدس اعلان ایتو علامتی بولاچقدر. بوندن صوڭ هر بر «یولدز»غه اشانغان کشیلرگه دشمان بله‌ن صوغشو فرض عین بولادر.

لکن «بلغار» خارجیۋنه‌سی زالینڭ سیاسیلری بو واقعه‌نی بتونله‌ی ایکنچی تورلی یوریلر: بو صوغش حاضرلکلری «قویاش»غه قارشی ایمش. «یولدز»نڭ کوز آلدنده دنیاغه کیلگان، بیك تیز آراده اوسکان وطارلغان «قویاش» نڭ اوز اوقوچیلرینی باشدانوق آطنه‌غه آلتی کونلك عسکری خدمتگه ایه‌لشدرووی «یولدز» سیاسیلرینڭ قوطلرینی اوچورغان ایمش‌ده نتیجه‌سنده «روسچه الفبا» کیلوب چقغان ایمش، دیلر. تیز کونده، اوڭ قانات ملا صادق الایمانقولی کاماندا‌سنده، صول قانات ملا کشاف الترجمانی کاماندا‌سنده، اورطه عسکر هادی افندینڭ بالذات اوز کاماندا‌سنده بولغان حالده، بتون «یولدزچیلر» نڭ قوللارینه «روسچه الفبا» لرینی طوتقان حالده «قویاشچیلر»غه هجوم ایتولری کوتوله‌در. هادی افندینڭ پلانی بوینچه، اگر بختسزلك ایرشوب، «یولدزچیلر» روسچه الفبالری بله‌ن برگه مغلوب بولا قالسه‌لر، ئلگی سنجاق شریف هادی افندینڭ فه‌سی، طیب، صفی هم عارف ملالر تحت نظارتنده صوغش میدانینه چغارلاچق هم صوغشنی هر بر دارالایتامغه ایمان کیتورگان بنده‌لرگه فرض عین دیب اعلان ایتله‌چك ایمش. ایکی احتمالنڭ قایسیغنه بولوب چقسه‌ده، بوالفبا سایه‌سنده دنیاده بیك طور اوزگه‌رشلر کوتولورگه تیش‌در. اگر هادی افندینڭ اوز فه‌سینه باغلاغان امیدی طوغری کیلسه، یر یوزنده بیك طور قانلی واقعه‌لرنی آلدن تخمین ایتوب طورو لازمدر.

پولیتیکه‌چی.

غ. دوما.

دورتنچی دوماده‌غی دیپوتاتلرمز صوڭ درجه‌ده اشلکلی بولوب چغارغه تللر: اختمف وجعفرف افندیلرنڭ سویله‌ولرینه قاراغانده، اگر ملت بیك کوب گنه آقچه بیرسه، اش اشله‌رلك کشیلر طابوب، فراکسیه‌ده اشله‌ب یاتار اوچون یاللاب قویسه، اطرافده‌غی خلق همه‌سی قولغه قول طوتونوشوب دیپوتاتلرغه ماتیریال حاضرله‌ب طورسه، دیپوتاتلرمز اشلکلی بولودن برده قاچمایاچقلر. خلق اوزی اشله‌سون، شوندن صوڭ دیپوتاتلرمز اشلکلی بولورلر. خلق آقچه بیرسون، شوندن صوڭ آنلر فراکسیه اوچون کۋارتیر آلورلر؛ یاللانوب قویلغان کشیلر زاکون لائحه‌لری یاصاب بیرسونلر، شوندن صوڭ آنلر آنی فراکسیه کۋارتیراسندن دوما «کانسه‌لریه» سینه ایلتوب طابشرورلر؛ مخصوص یاللاب قویلغان کشیلر، مذاکره‌گه قویلا طورغان زاکون لائحه‌لری اوچون یاپرافکالر [تصحیح ماده‌لری] یاصاب طورسونلر، شوندن صوڭ دیپوتاتلرمز، آنی دوماده ئه‌یتوب یه‌رورلر؛ ایرنمه‌گان کشیلر تورلی مسئله‌لرگه دائر ماتیریال جیسونلر ـ

شوندن‌صوڭ دیپوتاتلرمز ناصترایینیه‌لری کیلگان چاقده آنی، غریته اوقوغان شکللی، کیفلی اوقوب چغارلر، حتی کیره‌ك بولسه، کامیسیه‌لرده اشلی طورغان روس دیپوتاتلرنڭ بره‌رسینه طابشرودن‌ده قورقماسلر؛ حتی اوزلری شونی، اوزتللری بله‌ن ئه‌یتورگه ده ایرنمه‌سلر. اگر ملت، بره‌ر کشی یاللاب قویوب، دیپوتاتلرمز اوچون نطقلرده حاضرله‌توب طورسه، آنسی ایندی طاغیده گوزه‌ل بولور - مونه شوشیلرنی‌غنه اشلیسی دیپوتاتلرمز اوز اوزلرندن اشلکلی بولوب کیته‌چکلر.

ملت بو اشلرنی اشله‌رگه تییوش، اول دیپوتاتلر آلدنده بولای‌ده بیك زور بورچلی ایندی. بیچاره‌لرنی آی - وایلرینه قویمیچه دیپوتاتلق خدمتینه صایلاغان. آنلرنی وطنلرینی طاشلاب، چیت یرلرگه، پتربورغ دیگان ایللرگه کیته‌رگه مجبور ایتکان. آنلر طوغان اوسکان ایللرینی صاغنوب صارغایوب، زارانتظار بولوب پتربورغد. یاتالر؛ آنڭ اوستینه آی صایون دوما کانسه‌له‌ریه‌سینه باروب، آقچه‌لر آلوب یوروргه مجبورلر، بیچاره‌لر.

ملت اوزینڭ دیپوتاتلرینه خدمت ایته‌رگه بورچلی؛ معلوم یا، خلق خدمت ایتمیچه، دیپوتاتلر، الوغ باشلرینی کچره‌یتوب، خدمت ایتوب یاتماسلر بیت!

خارجی خبرلر

چتینیه — بارماق باشی قدر قاراطاغ بوزرق قدر اشقودره‌نی یوتماقچی بولغان ایدی، طاماغینه طوردی. قارا طاغنڭ حالی حاضربیك آور: اشقودره - نی اچکه کرمی، نی طشقه چقمی بیچاره‌نڭ بوغازینی تیك یرطوب طورا. آپیراتسیه‌باصار اوچون روسیه‌نی چاقرالر.

بخاری — یل باشی بایرمی بولدی. به‌تچه بیتکاننی قارار اچون بتون مملکت خلقی جیولغان ایدی. بخاری داملالرینڭ سوزلرنچه بوندی وقتلرده بخاری‌نی صاقلی طورغان فرشته‌لرنڭ عددی عرفی‌وقتلره‌غندن کوب آرتق بولغانلقدن امینلك‌ده باشقه وقتلرغه قاراغانده کاملره‌ك بولا ایکان.

بیلغراد — صربیه بلغاریه‌نڭ، بلغاریه صربیه‌نڭ یالغانلرینی طوتوب دنیاغه فاش ایتوشدیلر. بلغارلر، شکری پاشا بزگه بیرلدی، دیلر؛ صربلر - یوق، سزگه توگل، بزگه بیرلدی - دیلر. کیره‌ك صربیه وکیره‌ك بلغاریه- هر ایکیسی‌ده مشهور یالغانچیلردن بولغانلقدن دنیا خلقی بونلرنڭ قایسینه‌اشانورغه‌ده بلمی.

صوغش خبرلری.

قزان — «یولدز»غزیته‌سینڭ بلغار زالندن آلغان خبرینه کوره تورك عسکری کیچه کیچ صوفیه شهرینی محاصره‌گه آلغان. بلغارلردن یوز ملڭ آفیتسیر، ایکی یوزمیلیون صالدات قرلغان. تورك‌لردن برنفر مجروح بولوب یارطی کشی شهید بولغان. شوندن صوڭ تورکلر خفة بلغارلرنی قابقنغه توشرو قصدی بله‌ن آنلرغه بتون روم ایلینی بیروب صلح یاصاو طوغریسنده مذاکره باشلاغانلر.

مذکور غزیته گه‌پچه‌ن بازارپوچماغندن بیرلگان تیلیگرامده‌تورکلرنڭ بوحرکتلرنده‌برسر بارلغی‌خبر ایتله.

مه‌سکه‌و — «روسکوی‌اصلوڤ» غزیته‌سینڭ آدیسا مخبری بر تراکتیردن اوشبو خبرنی آلغان: بلغارلر استامبولنی آلدیلر. بتون تورك عسکری قرلوب بتدی. بلغارلردن اوچ مجروح، بر مقتول بار. بلغارلر تعصبلرینی بترو قصدی بله‌ن تورك قارتلرینی آصدیلر، بالالرینی آطدردیلر؛ لکن تورکلر همان تعصبلرینی تاشلامیلر. یاڤروپالیلر بلغارلرنڭ بهادرلکندن هم یاخشی معامله‌لرندن حیران بولوب سویلیلر. هر یرده ایس کیتمه‌لی ترتیب حکم سوره.

داخلی خبرلر.

اورنبورع — «دین ومعیشت»اداره‌سی بر یولی اوچ مسئله‌دن آرتق‌فتوا صوراغان کشیلرگه بوندن‌صوڭ جواب‌بیرلمه‌یه‌چك،دیب زاباستاڤ‌ایت‌ایندی. بتون‌روسیه‌ده فتواغه محتاجلق، «عباره»گه آچلق بولووی کوتوله. سیاسی دائره‌لرده بو زاباستوفکا مناسبتی بله‌ن ظور تشویشکه توشکانلر، اگر «دین ومعیشتچیلر» «فتوا» طابو هم «عباره» کورسه‌تودن باستاوات ایتسه‌لر، بخارای شریفدن بو خدمت اوچون بر نیچه دانه ایشه‌ك کیتورتورگه تییش بولور دیب اویلیلر.

ایشه‌کنڭ آور خدمتلرگه‌ده چدی طورغان حیوان ایکانلکی بیلگیلی.

استرخان — بونده یوبیلی مناسبتی بله‌ن دارالمعلمین آچارغه قرار بیرلگان‌ایدی. حاضرشوکار اعانه جیو باشلاندی. استرخان اهالیسی اوز آرا ۳۳ صوم ۳۳ تین آقچه جیشدیلر ایندی. باری ۲۹ ملڭ ۹٦٦ صوم ٦۷ تین‌گنه کیره‌ك. شول بولسه، دارالمعلمین آچولاچق. ۳۳ صوم ۳۳ تینی طابولغانی، بونده ۲۹ ملڭ صومی‌غنه طابلور ایندی دیب حساب ایته‌لر.

چیله‌بی—منیرهادی حضرتکه دارالمعلمین اورنینه

جمعیت خیریه بولسون دیب سویله‌گان نطقی اوچون چطادن یاصالغان مویلق آلتون میدال بیرلدی.

آرنبورغ — «وقت» غزیته‌سینڭ خبربیرو‌ینه کوره، آتاسینڭ کیتنده خزینه دار بولوب طورا طورغان بایتچه علی ابن ولی ارنبورغ شهرینه تشریف ایتکان، هم آندن صاماراغه و آندن نیژنی‌غه کیته‌رگه قصد ایتکان ایمش.

شولوق غزیته‌نڭ یازووینه قاراغانده قارغالیده‌غی علی باینڭ اوغلی ولی باینڭ قزینی حلال جفتلك گه آلغان ایمش. خدا الفت ومحبت بیرسون.

اوفا — مفتی حضرتنڭ صاولغی اورتا: اسیلك ٤٨ گرادوس، طامر تیبوی ١٨٠؛ یوقی کون وتونگه اون سیکز ساعتدن آرتمی. حالینڭ اوڭغایسز بولووینه قارامیچه مفتی حضرت اوز لوازمینی اوته‌وده کیمچیلك ایتمی: ئلی کوبدن توگل گنه بر مخبرنی سوگب چغاردی.

طرویسکی — «آقملا» محرری اوزینڭ ایکی آیده بر چغا طورغان اون بیش کونلك ژورنالنده رسملر تنقیدی قسمی آچدی. محرر اوزی تالچوکده سودا ایتکان وقتنده قولندن ایسکی کارتینالرنی کوب اوتکه‌رگان ایکان، شونلقدن بو بابده اوزینی بیك متخصصلردن صانی.

پیتربورغ — موسی افندینڭ عصبی آوروی کوندن کون کوچه‌یه. «وقت» غزیته‌سینڭ ١١٦١نچی نومرنده اول اوزینڭ طامر تیبووی دقیقه‌ده ٢٤٠ غه یتکانینی اعلان ایتدی. شولایده موسی افندی نرسه‌لر یازودن طوقتاغانی یوق. «وقت» نڭ مذکور نومرنده «ایندی ادبسزلك اولدی» عنوانلی فلسفی مقاله یازوب، «قویاشنڭ » ٢نچی هم ٢٩نچی نومرلرنده «خلق نظرینه بر نیچه مسئله» حقنده یازلغان جعفر افندی تنقیدینه جواب بیردی. بوندن صوڭ ایندی غزیته‌لر موسی افندینڭ اثرلرینه تنقید یازغانده محررنڭ کیفینی صاقلاب یازا باشلارلر دیب اویلارغه یاری.

صالام تیلیگراف شرکتی.

قزان خبرلری.

یاکا گیمنازیه — تیز کونده ملا صادق حضرت تفسیر، حدیث، معان، بیان، بدیعلر اوقولا طورغان بر گیمنازیه آچاچق، معلمه‌لککه بخارای شریفدن صارت قارچقلری، هم یاشا بیسته‌دن اوشکرو - تو-کروچی آبصطایلرنی جلب، ایته‌چك.

گیمنازیه‌ده فنلردن: حیض-نفاس فنی، اصول فقه، بیان، بدیع اوقوتولاچق. قول اشلرندن: افیون هم واق قابچقلری تگو درسلری، آیاقچولغاولرینی طامبور بله‌ن چیگو هنرلری اویره‌تله‌چك. یورط اشلرندن: ایرینڭ آیاغینی صالدرو، قوی ماینده‌ن صومصا پشرو، بالاغه طاستار ایمزو، بیتکه کرشه‌ن یاغنو، ایرلر جنسینه منسوب ئه‌ته‌چلردن یوزینی قاچرو هم آورو صرخاولردن چالپو صالدر توب قوتولو اصوللری بیك مفصل صوره‌تده بلدرتله‌چکدر.

قزانده یاز — بولاق بوینده‌غی گل آغاچلری سیتسه‌دن چه‌چه‌ك آتدیلر. مسلمان اوراملری بلچراق بله‌ن بیزه‌لوب، جنت مثال بولوب طورالر. بونلر آرقلی آط جیکگان آفتامابیللرده قدرلی یوکلر طاشولوب طورا. به‌ره‌نگی هم کومر بازارلرنده یاۋروپا هم آمیرکادن پاراخود آچلو بله‌ن کیلگان میلیانیرلر جیش اوچریلر. ته‌وه‌کگه‌ل بورك سوداسی جای یاقنلاشوغه قارامی آقرن بارا.

شوق بالالر — غزته‌گه اوچ یول نیگراموتنی «پراتیست» یازوب بلچراتقان اوچون اونیش بالانی طودروچیلری جزا ایتوب طاتلی آشدن محروم قالدردیلر. بو بالالر کیله‌سی کوزگه آنا تلی اویره‌نور اوچون ابتدائی مکتبکه بیرلوب الفبادن باشلاب اوقو-تلاچقلر.

قورقنچ بددعا — شیخ قطار افندی اوزینی شهر دوماسینه صایلارغه تله‌مه‌گان کشیلرگه «شرق قلوبی» زالنده. روحانیلر حضورنده بیك یامان بددعا قیلدی. جماعت بر آوزدن «آمین» دیب طوردیلر؛ کوڭلی یومشاق هادی خلفه اوزینڭ ده صایلانا آلمی قالووینی ایسینه توشروب جلاب یه‌ردی. شیخ قطار افندیگه قارا شار صالوچیلرنڭ بیك زور بلا قضاغه اوچراولری احتمال طوتولا.

ملتکه مهم‌خدمت — یوبیلی خاطره‌سی قالدرو اوچون جیلغان مجلسده، که‌له‌پوش حقنده بیك مهم بر نطق سویله‌گان بر استودینتمز حاضر شرق کلوبنده‌غی زور بر مأموریت‌نی اوستینه آلدی: افندیمز لاتو نومیرینی قچقروب طورا طورغان «پاشا» نڭ اوڭ قولی، ایڭ یاقن یاردمچیسی، آرتندن هر بر نومرنی تکرار ئه‌یتوب، تأکیدله‌ب باروچیلق خدمتنی اوز اوستینه آلدی. استودینت افندیمزنڭ ٢٩ نجی مارط تاریخلی اوّلگی کورنشینی بتون لاتو بولمه‌سی خلقی بتمه‌س توگه‌نمه‌س شادلق بلان قارشی آلوب اوزینی بر استارشینا معیتده اوزاتدروب قالدیلر.

جه‌یه‌ولی پوچته.

مطبوعات.

بيكتيمر تصنيف قيلدى.

بيكتيمر «بلغار» زالنده چاى اچوب اوطرا ايدى. «يه‌يه‌ولى كتاب كيبتى» زالغه كردى‌ده، زالده اوطرغان كشيلرگه غزيته‌لر، ژورناللر، رساله‌لر تقديم ايتدى. زالده‌غى كشيلرنك همه‌سى ديورلك بره‌ر نرسه آلوب قالدى. نوبت بيكتيمرگه يتدى. بيكتيمر ايڭ الوك خلقغه بر طابقر سوزوب قاراب آلدى؛ «يه‌يه‌ولى كتاب كيبتى» آنڭ قولينه بر غزيته طوتدروب اولگوردى. بيكتيمر آلماسقه تله‌سه‌ده، شولاى تيوشدر، ديوب اويلاب آلورغه مجبور بولدى. بيكتيمر، غزيته‌نى ئه‌يله‌ندروب ئه‌يله‌ندروب، مه‌چى كوزگيگه قاراغان كوك قارى باشلاغاچ، «كيبت» بيك جيتزلك بله‌ن «مونه بوسى بيك قزق — بوسى صوره‌تلى» ديوب بيكتيمرگه بر رساله طوتدردى. بيكتيمر آنى‌ده آلدى. بو رساله خواجه نصر الدين كتابى ايدى. بيكتيمر، رساله‌نڭ همه رسملرينى مطالعه ايتوب‌چقدى. غزيته بله‌ن ايكيسينى برگه توروب بورك آستينه قستردى‌ده «بلغار» زالندن چغوب كيتدى.

بيكتيمر هر كون كيچ بله‌ن ئليگى غزيته بله‌ن خواجه نصرالدين رساله‌سينى مطالعه قيلاباشلادى. بايتاق وقتلر مطالعه قيلا طورغاچ بيكتيمر بونلرنى ياددن بله باشلادى هم شونده‌غى مهم واقعه‌لرنى كم اوچراسه شوڭار كوڭلدن سويله‌ب بيرورلك بولدى...

بيكتيمرنڭ ايندى معلوماتى كوبه‌يدى؛ اول هر واقعه‌نى خواجه نصرالدين واقعه‌سينه تطبيق ايتوب، اولچى باشلادى.

بيكتيمر بر طابقر توش كوردى. توشنده گوياكه بر باينڭ ئه‌رده‌نه‌سى آوغان ايمش. اوطنلر طارقاو حالده قالغان ايمش. بيكتيمر شول ئه‌رده‌نه اچندن بالتا صابلق طابارغه تيوش ايمش. بيكتيمر شول آوغان ئه‌رده‌نه تيره‌سنده يورى ايمش، يورى ايمش — بالتا صابلق قايده بولورغه تيوش بلمى ايمش. اويانوب كيتسه بو كورگانى توش ايمش، تون اورطاسى قاراڭغى ايمش. بيكتيمر، شوندن، تيزگنه خاتوننى اوياتدى‌ده، «خاتون تيز شه‌م ياندر؛ بر مهم اش خاطرمه كيلدى، تيز بول، تيز! تصنيف قيلام» ديوب خاتوننى اوياتدى. خاتونى شه‌م ياندروب بيردى.

بيكتيمر قلم آلدى. «علم بر ئه‌رده نه‌در؛ كتاب خواجه نصرالدين كتابى‌در؛ خواجه نصرالدين كتابينى خلفه‌سز اوقوب بولادر، بس علمنى‌ده خلفه‌سز بلو ممكندر...» ديوب باشلاب «مهم» مقاله تصنيف قيلدى.

آقساقال.

سودا وهنر.

«معارف» كتابخانه‌سى داملا عالمجان البارودى فابريكاسنده اون ايكى دانه ياڭا آى ياصارغه زاكاز بيرگان. كيله‌سى يلغه شول آيلرنى‌غنه چغاروب، باشقه آيلر چغا قالسا، آنلرنى ساخته ديب اعلان ايتمه كچى بولوب طورا ايكان. بوڭار قارشى باشقه كتابخانه‌لرنڭ باشقه ملالر فابريكالرينه زاكازلر بيرولرى كوتوله، آنلرده اوز طرفلرندن اوزلرنكينه باشقه آيلرنى ساخته ديب اعلان ايته‌رلر. شولاى ايتوب كيله‌سى يلغه كوك يوزنده مشهور آى يانده عالمجان حضرت آيى، كشاف ملا آيى، ايشمى ايشان آيى، صادق ملا آيى ديگان شيكللى تورلى اسملر بله‌ن متعارف تورلى آيلر بولووى كوتوله‌در.

قزانڭ به‌ره‌نكى بازارنده سودا ايتوچى‌بر افندى بو كونلرده به‌ره‌نگى صاتار اچون بر آكسيانيرنى اوبشتڤا تأسيس ايتكان. هر آكسيه‌نڭ حقى بيش تيندن اولاراق روسيه بيرژاسينه يوز آكسيه، لوندن بيرژاسينه ٥٠، بيرلين هم ڤيانه بيرژالرينه ٢٥ شه‌ر آكسيه چغارولوب، بتونله‌يى اون صوملق آكسيه‌لر دنيا بازارينه طاراتلغان. ياڭا به‌ره‌نگى چغار آلدندن آكسيه‌لرنڭ بهاسى آلتى تين‌گه قدر كوته‌رلور ديب اويليلر. مذكور افندى آكسيه‌لرينڭ بر قسمينى پاريژ بيرژاسينه ده يه‌رورگه اويلاغان ايكان‌ده «يولدز» غزيته‌سنده فرانسوزلرنڭ شوشى بر ايكى آى اچنده منقرض بولاچاقلرى اوقوغاچ، اول فكرندن قايتقان.

سوداگير.

مندرجه‌سى: عبدالله‌توقايف ئولدى... قايغرشو تيليگرامالرى — مرحوم عبدالله توقايفنڭ ايڭ صوڭ يازغان شعرلرى: طالستوى سوزى، بوش وقت، مكتب — مربيه (رومان، دوامى) ح. رحمى — تولكى (حكايه)، ع. رحيم — «مليت»نى نيچك تعريف قيلورغه؟ ع. عزيز — هنر وصناعتده ترقى — هجو صحيفه‌لرى.

رسملر: متوفى عبدالله توقايف — قزانده مسلمانلر آراسنده رامانقلر سلاله‌سى‌نڭ يوبيلى كونلرى: يونفسلر ميدانده دعا، يونسفلر ميدانده خاتونلر.

ناشر ومحرر: احمد گراى حسنى.

ماندالينا اوچون **نوطه دفترى** عطاء الاسحاقى.

بو نوطه دفترى يا ڭا يل باشنده باصلوب چغا ديب اعلان ايتلگان ايدى. بز آنى خاريطونف مطبعه‌سينڭ يا ڭا يل باشنده باصدروب ئولگورتوب چغاررغه اوستينه آلووينه طايانوب اعلان ايتكان ايدك. لكن مطبعه اداره‌سينڭ اعتبارسزلغى سببلى «نوطه دفترى» بر ايكى آى كيچگوب قالدى. البته، بو طوريده عيب بزده توگل، خاريطونف مطبعه‌سنده ايدى. «نوطه دفترى» شوشى كونلردن قالميچه تيزدن باصلوب بته. صوراتوچيلرغه باصلوب چقغان كونى بله‌ن كيچكدرميچه، طورى قرانىڭ اوزندن يبه‌ره‌چكمز.

كتاب غايت قالون كاغدده. حقى بره‌مله‌ب ١ صوم ٢٠ تين قويلدى.

كوبله‌ب قرانده «عصر كتبخانه‌سى»دن صوراتورغه.

مراجعت اوچون آدريس: КАЗАНЬ, ИЗДАТЕЛЬСТВУ „ГАСРЪ“.

„آڭ“ ژورنالى اداره‌سندن:

ژورنالمزنڭ باصلووى خاريطونف مطبعه‌سندن „ملت“ مطبعه‌سينه كوچرلگانگه كوره „آڭ“نڭ بو صانى اون كون قدر كيچگوب چقدى. اوقوچيلردن عفو اوتنله.

متوفى شاعر عبدالله توقايف طوغروسنده‌غى مقاله‌لر „آڭ“نڭ بو صانينه درج ايتلـه آلماديلر. كيلـه‌چك صانلرده محررمزدن فاتح اميرخان‌نڭ توقـايف طوغروسنده خصوصى خاطره‌لرى، ع. عزيز، وباشقه ذاتلرنڭ مقاله‌لرى درج ايتله‌چكدر. بوخصوصده يبه‌رگان مقاله‌لر مع‌الممنويت قبول ايتله.توقايف‌نڭ ئولم حالنده وجنازه‌سى مراسمنده آلنغان رسملريده اولگوروب يتووى ايله „آڭ“ بيتلرنده باصلاچقلردر.

[illegible] изданія I, № 8. „АНГЪ,“ 10 Апрѣль 1913 г.

JOURNAL „ANG“ KAZAN.

Художественно-Литературный, Общественно-Политическій, Научно-Популярный, Иллюстрированный журналъ.

ИЗДАНІЕ АХМЕДЪ-ГАРЕЯ ХАСАНОВА

عصر کتبخانەسی

صاحب ومؤسسلری:

احمدگرای حسنی وشرکاسی

قزانده یڤانگیلیستڤاسکی اورامده.

کتبخانەمزده روسیەده باصلغان مسلمان [illegible] هر
قایوسی موجوددر. کتبخانەده بولماغان [illegible]
یبەرورگه ممکن. صوراتلغان کتابلرغه [illegible]
زاداتکه آلدن کوندرلورگه تییش. [illegible] کتاب
ڠالوڠ ایتوب یبەرلمی. بر صومدنده [illegible]
ایتلمی. اوز نشریاتمزنی صاتار اوچون [illegible]
چیلرغەلازم مقدارده اسکیدکه. نسیه گه [illegible]

خط وتیلیگراما اوچون آدرس:

Казань Издательству „ГАСРЪ“.

محمد عیاض الاسحاقی اثرلری:

طورمشمی بو؟	رومان	٤٠ تین،	پوچته ایله ٤٦ تین،
اوچراشو	«	٢٠ «	« ٢٤ «
شاگرد آبی — سنتچی بابای	حکایه	٣٠ «	« ٣٤ «
جمعیت	کامیدیه	٢٥ «	« ٢٩ «
ملا بابای I نچی	رومان	٣٠ «	« ٣٦ «
ملا بابای II نچی	«	٣٠ «	« ٣٤ «
ملا بابای III نچی	«	٤٥ «	« ٥٣ «
صالدات	«	١٨ «	« ٢٢ «
بای اوغلی	«	٢٠ «	« ٢٤ «
فامیلیا سعادتی	حکایه	٢٥ «	« ٢٩ «
کیەو	«	٢٥ «	« ٢٩ «
اوچ خاتون برلەطورمش	دراما	٢٠ «	« ٢٤ «
قیامت	کامیدیه	٣٠ «	« ٣٤ «
معلم	دراما	٣٠ «	« ٣٤ «
جینتق	حکایه	١٦ «	« ٢٠ «
انقراض	رومان	٣٠ «	« ٣٤ «

فاتح امیرخان اثرلری:

یاشلر	پیەسه	٢٥ تین،	پوچته ایله ٢٩ تین،
تاتار قزی	حکایه	٥ «	« ٧ «
خلق قزلری	«	١٠ «	[illegible]
حیات I نچی	رومان	٤٠ «	[illegible]
قدرلی مینوطلر	حکایه	٢٥ «	[illegible]
عرفه کیچ توشمده	«	٥ «	« ٧ «
اورتالقده انچی	رومان	٢٠ «	« ٢٤ «
اورتالقده II نچی	«	٢٠ «	« ٢٤ «

عالمجان ابراهیمف اثرلری:

یاش یوره کلر	رومان	١٣٠ تین،	پوچته ایله ١٥[illegible]
یاشلر حیاتندن بر لوحه	حکایه	٥ «	« ٧ «
سویو سعادت	«	١٠ «	« ١٢ «
زکی شاگردنڭ مدرسەدن قوولوی	«	١٥ «	« ١٧ «
یاز باشی	حکایه	١٠ «	« ١٧ «
یوز یل ئلك	«	١٠ «	« ١٢ «
دیڭگزده	«	٨ «	[illegible]

Редакторъ-издатель: Ахмедъ-Гарей Хасановъ. Тип. „Миллятъ“ Казань 1913.